

Извештај

о Јавној расправи о Предлогу програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом

Јавна расправа о Предлогу програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом вођена је у складу са Закључком Одбора за привреду и финансије Владе Републике Србије о спровођењу јавне расправе о Предлогу програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом 05 Број: 353-10620/2021 од 17 новембра 2021. године.

Према Програму јавне расправе о Предлогу програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом (у даљем тексту: Предлог програма заштите ваздуха) учесници у јавној расправи су представници државних органа и организација, привредних субјеката, пословних удружења, стручне јавности, међународних организација, организација цивилног друштва и друга заинтересована лица у области заштите животне средине.

У поступку припреме Предлога програма заштите ваздуха, Министарство заштите животне средине (у даљем тексту: Министарство) спровело је јавну расправу о Предлогу програма заштите ваздуха. Јавна расправа одржана је у периоду од 19. новембра до 8. децембра 2021. године. Текст Предлога програма заштите ваздуха био је постављен на интернет страници Министарства www.ekologija.gov.rs.

Пословником Владе у члану 41. прописано је да, рок за достављање иницијатива, предлога, сугестија и коментара у писаном или електронском облику износи најмање 15 дана од дана објављивања јавног позива, као и да јавна расправа траје најмање 20 дана.

Јавна расправа о Предлогу програма одржана је у виду презентације и консултација на стручној јавној расправи путем видео конференције 29. новембра 2021. године са почетком у 10:30 часова.

Јавној расправи су присуствовали представници Министарства заштите животне средине и Агенције за заштиту животне средине, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства рударства и енергетике, Министарства за европске интеграције, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарства унутрашњих послова, Института за физику у Београду, представници завода за јавно здравље, представници општинских и градских управа, међународних организација, организације цивилног друштва и др.

Након уводне презентације, учесници састанка позвани су да изнесу своје примедбе, сугестије и предлоге на предложен текст, односно да дају сугестије и предлоге за боље уређење одређених делова Предлога програма заштите ваздуха.

Представљена је структура Предлога програма која је дефинисана Законом о планском систему Републике Србије, па тако Програм обухвата визију, општи циљ, посебне циљеве, мере, као и друге законом прописане елементе.

Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.

За потребе Програма и остварења визије чистог амбијенталног ваздуха, извршена је анализа још три сценарија смањења емисија. Ти сценарији су сценарији са додатним мерама.

- Сценарио WAM A: Пуно спровођење свих релевантних директива и уредби ЕУ у вези са квалитетом амбијенталног ваздуха које још нису у потпуности пренесене и спроведене.

- Сценарио WAM B: Ово је сценарио интензивне контроле. Поред граничних вредности из сценарија WAM A, у неким случајевима се прописују строже граничне вредности емисије и уводе се националне финансијске и фискалне политике и мере за кључне категорије извора емисија (као што су шеме промоције резања и замене путничких возила и грејних тела на дрва и угаљ у домаћинствима).

- Сценарио WAM C: Сценарио потпуне контроле. Поред свега уведеног кроз сценарио WAM B, уводе се додатне неопходне мере, укључујући и конкретне локалне мере (као што су подстицаји, забране и ограничења), које имају за циљ усаглашавање са граничним вредностима из Директиве 2008/50/ЕЗ за суспендоване честице (PM2.5 и PM10), NOx, SO2 и O3.

Општи циљ Предлога програма је смањење штетних утицаја на здравље услед излагања ваздуху лошег квалитета до 2030. у поређењу са 2015. годином кроз смањење излагања загађењу ваздуха, у исто време ограничавајући штетне утицаје на екосистеме. Да би се овај главни циљ остварио, Србија до 2030. године треба да смањи емисије SO2 за 92%, NOx за 60,6%, PM10 за 50,9, PM2.5 за 58,3%, VOC за 28,3% и NH3 за 20,5% у поређењу са 2015. годином, што представља знатно смањење емисија.

Смањење загађујућих материја у ваздуху на националном нивоу ослања се на смањење емисија из неколико привредних сектора. Како би се омогућила усклађеност са прописима и праксама Европске уније, дефинисани су и одређени посебни циљеви за остварење општег циља овог програма, и то:

Посебни циљ 1: Смањење емисија SO2 за 92% и суспендованих честица PM2.5 за 58,3% из сектора енергетике и саобраћаја и индивидуалних ложишта 2030. године у поређењу са 2015. годином.

Посебни циљ 2: Смањење емисија загађујућих материја у ваздух из индустријских процеса и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама

Посебни циљ 3: Смањење емисија амонијака из сектора пољопривреде за 20,5% у поређењу са 2015. годином

Посебни циљ 4: Промоција преласка на чист ваздух за све.

Акционим планом, који представља саставни део Програма, утврђују се активности за спровођење мера и остваривање циљева утврђених Програмом. Израду Програма и акционог плана водило је Министарство заштите животне средине као надлежна институција, у блиској сарадњи са релевантним заинтересованим странама (државни органи, јавност, приватни и невладин сектор).

Период важења Акционог плана, који представља саставни део Предлога програма и којим се утврђују активности за спровођење мера и остваривање циљева утврђених Предлогом програма, је пет година (2022- 2026. године).

Током јавне расправе учесници су износили примедбе на предложен текст, односно сугестије и предлоге за боље уређење одређених делова Предлога програма заштите ваздуха.

Све сугестије, предлози и коментари који су достављени Министарству заштите животне средине до 8. децембра 2021. године када се јавна расправа завршена, узети су разматрање.

Добијене примедбе, предлози и сугестије су размотрене и сагледана је могућност њиховог интегрисања у текст Предлога Стратегије.

Листа учесника:

1. Александра Имширагић Ђурић, Aleksandra.Imsiragic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
2. Весна Митровић, vesna.mitrovic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
3. Јасмина Турчић, Jasmina.Curcic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
4. Љубица Боловић, Ljubica.Bolovic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
5. Душица Радојичић, Dusica.Radojicic@ekologija.gov.rs, Министарство заштите животне средине
6. Бојана Радески, Bojana.Radeski@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
7. Ваља Вукашиновић, vanja.vukasinovic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
8. Ива Дрљевић, iva.drljevic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
9. Александар Андрић, aleksandar.andric@minpolj.gov.rs , Министарство пољопривреде
8. Александар Мацура, macura@resfoundation.org , RES foundation
9. Александар Поповић, aleksandar.popovic@giz.de , GIZ
10. Александра Поштрак-Ђетић, ekologija@svilajnac.rs , Општина Свилајнац
11. Анђела Јовић Анђелковић, andjela.jovic@mre.gov.rs , Министарство рударства и енергетике
12. Анђелка Орлић, andjelka.orlic@ekologija.gov.rs , Министарство заштите животне средине
13. Андреја Стојић, andreja@ipb.ac.rs , Институт за физику у Београду
14. Antoine Avignon, Antoine.AVIGNON@eeas.europa.eu European Union Delegation to Serbia
15. Биљана Јовић , biljana.jovic@sepa.gov.rs Агенција за заштиту животне средине
16. Бојан Цветковић, bojan.cvetkovic@hidmet.gov.rs , Републички хидрометеоролошки завод РС
17. Бојана Богојевић, bojana.bogojevic@mei.gov.rs, Ministry of European Integration RS
18. Бојана Божић, bojana.bozic@becej.rs, Општина Бечеј
19. Бранкица Мирковић, kvalitet@zzjzcuprija.com, ЗЗЈЗ Ћуприја
20. Центар за хигијену и хуману екологију, higijena@zjzpa.org.rs, ЗЗЈЗ Панчево
21. Данка Дрљан Жуж, danka.zurz@grad.zrenjanin.rs, Градска управа Града Зрењанина
22. Дејан Лекић dejan.lekic@outlook.com NEA
23. Драган Ранђеловић, draganrandjelovic1510@gmail.com Друштво младих истраживача Бор
24. Драгана Ивановић, draganaivanovic3@gmail.com Општинска управа општине Бајина Башта
25. Драгана Кривокућа, draganadjordjevic1312@gmail.com Општинска управа општине Кула
26. Драгана Петровић, kallis.dragana@gmail.com, Грађанка
27. Драгана Ратковић, draganarns@gmail.com, РТВ-Радио Нови Сад

28. Драгиша Тодоровић, todorovic.dragisa@gmail.com, Општина Ражањ
29. Душица Мијаиловић, higijena@zjz.org.rs, ЗЗЈЗ Шабац
30. Горица Вучковић vuckovic.gorica@gmail.com Општинска управа општине Варварин
26. Град Панчево marijana.romcev@panecvo.rs
27. Хадија Растич hadija.rastic@sjenica.rs Општинска управа општине Сјеница
28. Илић Душица zivotnasredina@vladicinhan.org.rs Општинска управа Владичин Хан
29. Ивана Дукић ivana.dukic@sepa.gov.rs Агенција за заштиту животне средине
30. Ивана Милошевић ivana.milosevic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
31. Јасмина Вученовић jasmina.vucenovic@gmail.com Градска управа града Београда
32. Јасминка Young young@resfoundation.org RES foundation
33. Јелена Витковић jelena.vitkovic@mup.gov.rs Министарство унутрашњих послова РС
34. Јелена Вукановић jelena.vukanovic@mgsi.gov.rs Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
35. Јелица Пилиповић jelica.pilipovic@starapazova.rs Општина Стара Пазова
36. Катарина Цендић cendickatarina@yahoo.com Привредна комора Србије
37. Лидија Илић lidijailic.eko@gmail.com Општина
38. Лидија Петровић Стојановић lidija.j.petrovic@gmail.com Градска општина Врањска Бања
39. Малића Плојовић malica.plojovic@novipazar.org.rs Градска управа за изворне и Поверене послове
40. Марија Благојевић marija.blagojevic@vranje.org.rs Град Врање
41. Марија Ђекић marija.djekic@grad.zrenjanin.rs Градска управа, Одељење за привреду, Одсек за заштиту животне средине
42. Маријана Ромчев Радованов marijana.romcev@panecvo.rs Градска управа града Панчево
43. Марко Пајовић marko.pajovic@bos.rs Београдска отворена школа
44. Матеј Гасперић matej@eas3.rs EAS3
45. Милена Живановић kaljevic.milena@gmail.com Општина Бела Црква
46. Милица Драговић milica.dragovic@beograd.gov.rs Секретаријат за заштиту животне средине
47. Милица Дуроњић milica@expertise-advisors.com Expertise Advisors
48. Милица Митровић milica.mitrovic@cis.org.rs PU CIS
49. Милка Левајац zdravlje@zdravljecacak.org Завод за јавно здравље Чачак
50. Милка Тешевић milka@eas3.rseas3 пројекат
51. Милош Јовановић higijena@zzjzpirot.org.rs ЗЗЈЗ Пирот
52. Милош Параментић milos.paramentic@mgsi.gov.rs Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
53. Миона Величковић velickovic.miona@zavodzajecar.rs ЗЗЈЗ Тимок Зајечар
54. Мирјана Јовановић mirjana.jovanovic@bos.rs Београдска отворена школа
55. Мирјана Перишић mirjana@ipb.ac.rs Институт за физику у Београду
56. Мирослава Јоксимовић miroslava.joksimovic@uprava.novisad.rs Градска управа за заштиту животне средине
57. Митар Јовић ecomitar@gmail.com Љубовија
58. Момир Бољанић momir.boljanic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине

59. Nadine allemand nadine.allemand@citepa.org Citera
60. Наташа Бесиревић visibility@eas3.rs EAS3
61. Наташа Илић natasa.ilic@cacak.org.rs Градска управа Чачак
62. Наташа Младеновић natashamladenovic@gmail.com Општина
63. Небојша nstamenkovic21@gmail.com Град Врање
64. Ненад Костадиновић nenad.kostadinovic@mup.gov.rs Министарство унутрашњих послова
65. Никола npesic84@gmail.com Фирма
66. Никола Ђурковић poljoprivreda@knic.rs Канцеларија за пољопривреду и заштиту животне средине
67. Оливера Арновљевић ekologijabc@gmail.com Општинска управа Бела Црква
68. Оливера Топалов olivera.topalov@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
69. Предраг Савић lokalnifrontva@gmail.com "Локални фронт Ва"
70. Радмила Илић radmila57@gmail.com ЗЗЈЗ Панчево
71. Радмила Томић sanitarna.sef@zzjzvaljevo.org.rs Завод за јавно здравље Ваљево
72. Сања Божовић hemija2@zjzpa.org.rs Завод за јавно здравље Панчево
73. Сања Жупунски sanja.zupunski@grad.zrenjanin.rs Градска управа града Зрењанин
74. Сара Стијачић sara.stijacic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
75. Слађана sladjana.stesevic@brookshannas.com Brooks Hannas & Partners doo
76. Славица Сеик slavica.seik@gmail.com Градска управа Сремска Митровица
77. Снежана Милошевић ecobusmi@gmail.com Општина Бујановац
78. Снежана Митровић snjeza@openunsubotica.rs Архус центар Суботица
79. Софија Дедић sofija.dedic@nis.rs NIS
80. Соња Матуновић sonja.matunovic@ekologija.gov.rs МЕР
81. Срђан Кукољ srdjan@env-health.org Health and Environment Alliance (HEAL)
82. Stevan Pechitch stevan@expertise-advisors.com Expertise Advisors
83. Сузана Милутиновић suzana.milutinovic@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
84. Сузана Обрадовић suzana.vir.obradovic@gmail.com SRDA
85. Светлана Бошковић svetlana.boskovic@splaboratorija.rs SP лабораторија
86. Светлана Дувњак svetlana.duvnjak@nis.eu NIS a.d. Нови Сад
87. Светлана Парежанин svetlana.parezanin@ekologija.gov.rs Министарство заштите животне средине
88. Тамара Љубеновић tamara.ljubenovic@zzjzle.org.rs Завод за јавно здравље Лесковац
89. Тања Кукобат tanja.kukobat@zemun.rs Општина Земун
90. Тајјана Аврамовић tatjana.avramovic@bos.rs Београдска отворена школа
91. Тина Јањатовић tjanjatovic@gmail.com Министарство заштите животне средине
92. Урош Ракић urosrakic77@gmail.com Институт за јавно здравље Србије "Др. Милан Јовановић Батут"
93. Вера Блажон vera.blazon@mfin.gov.rs CFCU
94. Весна odsekzss.arandjelovac@gmail.com Општина Аранђеловац
95. Весна Шуманов vesna.sumanov@gmail.com Завод за јавно здравље Чачак
96. Весна Живковић razanjopstina@gmail.com Општина Ражањ

97. Виолета Јанковић jankoviceva1991@gmail.com Градска управа Града Краљева
98. Владимир Пантић lokalniodgovor@gmail.com Локални одговор
99. Владислав Бановић vlada.banovic@gmail.com ВБ
100. Жељко Андрић zeljko.andric.os@gmail.com Општинска управа Осечина
101. Жика Рех zika.reh@subotica.rs Градска управа Суботица
Служба за заштиту животне средине
102. Зоран Павловић zoran.pavlovic@zzjzpo.rs Завод за јавно здравље
Пожаревац
103. Зорица Кораћ Zorica.korac@undp.org UNDP
104. ЗЗЈЗ Лесковац tamara.ljubenovic@zzjzle.org.rs
105. Марко Цупара marko.cupara@mgsi.gov.rs Министарство
грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
106. Михајло mdjjankovic@gmail.com Општинска управа Лебане

Коментаре, примедбе и сугестије доставили су:

1. Александар Андрић- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреда-
Управа за пољопривредно земљиште
2. Драган Ранђеловић- Друштво младих истраживача Бор
3. Владимир Пантић- Локални одговор Ваљево
4. Предраг Савић- Локални фронт Ваљево
5. Драгана Кривокућа-Општина Кула
6. Мирко Поповић- РЕРИ
7. Мирко Поповић- РЕРИ број предмета 353-01-03401/2021-03
8. Мирјана Јовановић-Београдска отворена школа
9. Зорица Вуковић, Ваљево
10. Андреја Стојић- Институт за физику, Београд
11. Александар Мацура- РЕС фондација
12. Наташа Дерек-ЦЕКОР
13. Поповић Александар- ГИЗ
14. Владимир Пантић-Европски покрет Ваљево
15. Жика Рех-Градска управа Суботица
16. Град Панчево

Александар Андрић- МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВО И ВОДОПРИВРЕДА- УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Специфични циљ 3: Смањење емисија амонијака из сектора пољопривреде за 20,5% у поређењу са 2015. годином Имплементација најбоље праксе у складиштењу течног стајњака (страна 61.)	Као имплементационе партнере додати и Институт за примену науке у пољопривреди као едукатори саветодаваца и Пољопривредне саветодавне и стручне службе као и Службе за катастар непокретности које треба да евидентирају промене на непокретностима у случајевиме изградње објеката за чување стајњака.	Прихвата се примедба. Кориговано је.
Назив мере/политике: Замена ђубрива на бази урее ђубривима на бази амонијум-нитрата (страна 63.)	Као имплементационе партнере укључити Управу за заштиту биља у чијој је надлежности доношење прописа из области исхране биља и оплењивача земљишта као и Институт за примену науке у пољопривреди.	Прихвата се примедба. Кориговано је.
Назив мере/политике: Увођење најбоље праксе приликом растурања и наношења чврстог стајњака на земљиште бржом инкорпорацијом (страна 63)	Као имплементационог партнера додати и Институт за примену науке у пољопривреди	Прихвата се примедба. Кориговано је.
Назив мере/политике: Увођење најбоље праксе у активности растурања течног стајњака са фарми свиња и говеда (страна 64)	Као имплементационе партнере додати и Институт за примену науке у пољопривреди и Републичку Дирекцију за воде	Прихвата се примедба. Кориговано је.
Назив мере/политике: Ограничавање спаљивања остатака из пољопривреде (0% 2030. године) (страна 65 и 66)	Као имплементационе партнере додати и јединице локалних самоуправа, евентуално и надлежни судови	Делимично се прихвата примедба. Јединице локалних самоуправа су унети у документ као имплементациони партнери.

У циљу боље и свеобухватније примене овог важног прописа потребно је прецизније дефинисати надлежности свих одговорних институција односно не изоставити битне учеснике.	-Институт за примену науке у пољопривреди (ИПН), Београд обавља велики број делатности у циљу подизања нивоа знања пољопривредних саветодаваца и пољопривредних произвођача и примене научних достигнућа у пољопривредној производњи и развоју села. -Управа за заштиту биља је надлежна за Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта (Сл. Гласник РС, број 41/2009 и 17/2019) - Судске инстанце због прекршајних пријава које уручује пољопривредна инспекција -Републичка Дирекција за воде као надлежна за транспозицију и имплементацију Нитратне Директиве 91/676 / ЕЕС -Јединице локалних самоуправа на основу члана 28. Закона о пољопривредном земљишту ("Сл. гласник РС", бр. 62/2006, 65/2008 - др. закон, 41/2009, 112/2015, 80/2017 и 95/2018 - др. закон) који одређује да јединица локалне самоуправе прописује мере за заштиту од пољске штете и мере за заштиту од спаљивања органских остатака на пољопривредном земљишту -Служба за катастар непокретности у циљу одржавање катастра што је провођење промена у катастру у погледу	Делимично се прихвата примедба. Кориговано је.

просторних и описних података о непокретностима, односно водовима и правима на њима.

Драган Ранђеловић- ДРУШТВО МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА БОР

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Обавеза је примена Директиве 2004/107/ЕЗ из 2014 године што овим нацртом није предвиђено те треба и ту Директиву узети у обзир како би се планирале мере за побољшање квалитета ваздуха у агломерацијама где су присутна прекорачења арсена, кадмијум, никла, живе и олова.		Прихвата се примедба. Кориговано је.
Сектор рударства је велики загађивач ваздуха, посебно прашином, који апсолутно није узет у разматрање иако је рударство узрочник загађења ваздуха у појединим агломерацијама.		Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
На крају другог пасуса у поглављу 2.1., на страни 3. Додати: Директива европског парламента и већа 2004/107/ЕЗ из 2014 године има за циљ минимизирање штетних утицаја на људско здравље арсена, кадмијума, никла и полицикличних ароматских угљоводоника на људско здравље и одређује циљне вредности њихових концентарција у ваздуху које би требало постићи у што је могуће већој мери.	Према годишњем извештају Агенције за заштиту животне средине забележене су концентрације ових материја у ваздуху појединих градова а у Бору “Садржај тешких метала арсена, кадмијума и олова у суспендованим честицама ПМ10 прекорачио је циљану вредност” (стр. 75. Годишњи извештаја о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2020. године), зато је неопходна оваква констатација и разматрање и планирање мера за смањење њихових концентрација у складу са Директивом 2014/107/ЕЗ.	Не прихвата се примедба. У поглављу 2.1., већ стоји да су циљеви ове директиве успостављање циљне вредности за концентрације арсеника, кадмијума, никла и бензо(а)пирена у амбијенталном ваздуху, како би се избегли, спречили или смањили штетни утицаји арсена, кадмијума, никла и полицикличних ароматичних угљоводоника на здравље људи и животну средину уопште; како би се осигурало одржавање квалитета амбијенталног ваздуха где је добар, односно побољшао тамо где није, утврдиле заједничке методе и критеријуми за процену концентрација и обезбедило да релевантне

		информације буду доступне јавности.
У поглављу у којем се анализира регулатива у секторима који су повезана са квалитетом ваздуха анализирати СЕКТОР РУДАРСТВА јер је рударство велики емитер прашине у којој, у појединим случајевима, има тешких метала, на страни 9., испред сектора саобраћаја.	Сектор рударства је велики извор прашине почев од геолошких истраживања, експлоатације минерала, одлагање отпада до затварања рудника. Поједине агломерације су изложене прашином, како од рада рудника, тако са одлагалишта рударске раскривке, флотацијске јаловине, и активних и затворених рудника. Изостављање сагледавања овог извора загађења ваздуха и последица по здравље људи и животну средину је недопустиво а предложени документ је без наведених сагледавања непотпун и неприхватљив.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У поглављу 3. на страни 13. и на графику 3., на страни 14. није приказана емисија ПМ _{2,5} из рударства, првенствено са активних и неактивних депонија рударских раскривки, флотацијских јаловишта и наталожене, излишене флотацијске јаловине у приобаљу река (нпр. Борска река, Велики Тимок где је засуто преко 2000 хектара земљишта) са којих се подиже прашина и засипају околна насеља и пољопривредно земљиште онемогућавајућу пољопривредну производњу и угрожавајући производњу здравствено исправне хране.	У Србији постоји велики број депонија рударске раскривке и флотацијске јаловине које нису рекултивисане и са којих ветар подиже велику количину прашине и угрожава здравље становништва околних насеља, онемогућује или ограничава пољопривредну производњу. Неопходно је сагледавање овог извора загађења јер без планирања мера за смањење емисије прашине из овог сектора није могуће остварити циљеве прокламоване овим планом.	Не прихвата се примедба. Емисије РМ _{2,5} су приказане у складу са NFR класификацијом и вредностима из инвентара загађујућих материја који припрема Агенција за заштиту животне средине.
Табелу 3.1. допунити подацима о процени тренутног утицаја сумпордиоксида и тешких метала на здравље људи.	У табели 3-1 недостају процене о последицама високих концентрација сумпордиоксида и тешких метала иако такве процене постоје (нпр. http://www.sepa.gov.rs/download/Unapredje_nje_upravljanja_kontaminiranim_lokacijama.pdf).	Не прихвата се примедба. Методолошки се приказују утицаји РМ _{2,5} , NO ₂ и озона што омогућава упоређивање резултата, односно напретка са резултатима које сваке године објављује Европска Агенција за заштиту животне средине.

Поглавље 3. Допунити проценама емисије PM10 и PM2,5 из рударства и поново обавити прорачуне како би се правилно допуниле предметне табеле на страни 22.	Конкретизација предходних предлога за допуну Плана. Без података о количинама и домета ПМ10 и ПМ2,5 План је непотпун и неприхватљив.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
Слике 14. и 15. на страни 28. су непрецизне без сагледавања утицаја прашине из рударства.	Опет нема рударства. Графици без података о емисијама из рударства су само жеља за смањење загађња у Србији, посебно у агломерацијама у којима постоје или се планира отварање нових рудника а не ефикасна примена овог Плана, директива ЕУ и домаћег законодавства.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
Посебан циљ 2, на страни 44.: иза речи ...процеса” додати речи “и рударства” тако да гласи: Смањење емисија загађујућих материја у ваздух из индустријских процеса, рударства и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама.	Да не понављамо да је рударство значајан извор прашине како на локалном нивоу, тако и на националном и да се подигнута прашина шири не само у агломерацијама у којима су рударски објекти, већ и на суседним а има и прекогранични утицај	Не прихвата се примедба. Посебни циљ 2 измењен је тако да гласи: „Смањење емисија загађујућих материја и тешких метала у ваздух из индустријских процеса и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама“. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
Секторски циљ посебног циља два допунити тако што ће се иза речи “... у Бору” брисати тачку и додати “...и Директиве 2004/107/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима” тако да овај секторски циљ гласи: Спровођење Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима, узимајући у обзир средње вредности горњих и доњих нивоа емисија у вези са најбољим доступним техникама, односно ниже нивое за производњу бакра и сумпорне киселине у	Концентрације честица ПМ10, арсена, кадмијума и никла су далеко изнад дозвољених вредности. У даљем тексту су дате табеле и графици из Плана квалитета ваздуха агломерације Бор за период 2021 - 2031. (Дате у Прилогу) Сви наведени подаци указују да је неопходно предузети мере за смањење	Делимично се прихвата примедба. Посебни циљ 2 измењен је тако да гласи: „Смањење емисија загађујућих материја и тешких метала у ваздух из индустријских процеса и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама“.

Бору ...и Директиве 2004/107/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима.	концентрација арсена и тешких метала у агломерацији Бор и да је то већи проблем од високих концентрација сумпордиоксида за које се предузете мере довеле до смањења загађења овим гасом.	
У посебном циљу 2. Додати нови секторски циљ: Смањење емисије ПМ10 и ПМ2,5 из рударства.	Велика количина прашине настаје приликом вађења руде на површинским коповима. Још значајније загађење је од прашине која се подиже са одлагалишта рударске раскривке и флотацијских јаловишта. Примери из Бора су цитирани из Плана квалитета ваздуха за агломерацију Бор у периоду 2021. - 2030. година-Прилог У Прилогу су приказани примери једне рударске области са бројним коповима и одлагалиштима раскривке и флотацијске јаловине што указује на оправданост увођења и предложеног циља у разматрање.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У поглављу “Мере и њихов утицај на животну средину” у табели 9-1. “Посебни циљ 2: Смањење емисија загађујућих материја у ваздух из индустријских процеса и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама” ЗАМЕНТИ тако да гласи: “ Смањење емисија загађујућих материја у ваздух из индустријских процеса, рударства и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама.	Усаглашавање са напред наведеним предлозима	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У истом поглављу и табели у колони мера, меру “Спровођење Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима, узимајући у обзир средње вредности горњих и доњих нивоа емисија у вези са најбољим доступним техникама, односно ниже нивое за производњу бакра и сумпорне киселине у Бору” изменити тако да гласи: “Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима, узимајући у обзир	Усаглашавање са напред наведеним предлозима.	Прихвата се примедба. Посебан циљ 2 је измењен тако да гласи: Смањење емисија загађујућих материја у ваздух и тешких метала из индустријских процеса и употребе производа кроз усаглашавање са нивоима емисија у вези са најбољим доступним техникама

средње вредности горњих и доњих нивоа емисија у вези са најбољим доступним техникама, односно ниже нивое за производњу бакра и сумпорне киселине у Бору и Директиве 2004/17/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљоводоницима.”		
У истом поглављу у табели, у колони мера, додати нову меру “Смањење емисије ПМ10 и ПМ2,5 из рударства” а у колони заинтересоване стране додати рударске компаније и локалне заједнице.	Усаглашавање образложења са текстом у табели.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У истом поглављу на страни 47. у претпоследњем пасусу брисати тачку и додати: “...и Директиве 2004/107/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима.”	Усаглашавање са допунама у табели 9-1.	Прихвата се примедба. Кориговано је.
У истом поглављу на страни 47. додати нови пасус који гласи: “Посебан циљ 2. Односи се и на смањење емисије прашине из рударства, са депонија рударске раскривке, флотацијских јаловишта и наслага исцуреле јаловине у приобаљу река.”	Усаглашавање са предходним предлозима.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У поглављу 7.1. у табели 7-1: Списак мера са основним описом, загађујућим материјама, уштедама емисије и имплементационим органима, меру/ политику “Спровођење Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима, узимајући у обзир средње вредности горњих и доњих нивоа емисија у вези са најбољим доступним техникама, односно ниже нивое за производњу бакра и сумпорне киселине у Бору” изменити тако да гласи: “Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима, узимајући у обзир средње вредности горњих и доњих нивоа емисија у вези са најбољим доступним техникама, односно ниже нивое за производњу бакра и сумпорне киселине у Бору и Директиве 2004/17/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљоводоницима.” и обратити је у складу са наведеном директивом.	Усаглашавање са предходним предлозима. Циљ ове Директиве је минимизирање штетних утицаја на људско здравље, а посебно осетљивих група и животну средину. Одређене су циљне вредности за арсен, кадмијум, живу, никл и полицикличне ароматичне угљоводонике и то: - арсен 6 ng/m³ - кадмијум 5 ng/m³ - никл 20 ng/m³ - полициклични ароматични угљоводоници 1 ng/m³. Државе чланице су обавезне да сачине списак зона и агломерација у којима су концентрације ниже од циљаних	Делимично се прихвата примедба. Активности у оквиру наведене мере сада укључују и проблематику потребног смањења прашкастих материја (dust) у којој се налазе и тешки метали, као и усаглашавање граничних вредности из производње бакра на начин који ће обезбедити усклађеност квалитета ваздуха са циљним вредностима прописаних Директивом 2004/107/ЕЗ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљоводоницима у амбијенталном ваздуху.

	вредности и да их одржавају на тим нивоима и да квалитет ваздуха у њима буде у складу са одрживим развојем. Оне су у обавези да сачине попис зона и агломерација у којима су концентрације ових материја изнад циљаних вредности и изворе који томе доприносе, као и да предузму мере, посебно према изворима, да би концентрације свеле испод ових вредности. О констатованом стању, предузетим мерама и изложеном становништву обавезна је израда извештаја. Државе су обавезне да осигурају да јавност и релевантне организације, као што су еколошке, организације потрошача, организације које заступају интересе осетљивих група и друга тела имају приступ информацијама и целовитим и јасним подацима о концентрацијама и таложењу предметних супстанци.	
У поглављу 7.1. у табели 7-2: Списак мера са основним описом, загађујућим материјама, уштедама емисије и имплементационим органима, додати нове мере са описом свих и проценама за меру: Смањење емисије PM10 и PM2,5 из рударства	Усаглашавање са предходним предлозима.	Не прихвата се примедба. Суспендоване честице PM₁₀ и PM_{2,5} из рударских активности нису идентификоване као загађујуће материје које значајно доприносе прекорачењу граничних вредности за суспендоване честице PM₁₀ и PM_{2,5} у агломерацијама.
У поглављу 7.2, посебан циљ 2, на страни 73. ревидирати издатке за спровођење Директиве 2004/107/ЕУ за металургију у Бору и предвидети средства за остварење посебног циља смањење емисије ПМ10 и ПМ2,5 из рударства.	Без планисања средстава нема ни реализације постављених циљева.	Не прихвата се примедба . Додатни трошкови смањења су већ укључени у прорачун.
У табели 9-6, на страни 90, активност/мера: “Обезбедити усклађеност са доњим вредностима ВАТ АЕЛs за производњу бакра од 50 mg/Nm³ (опсег ВАТ АЕЛs је од 50 до 500 mg/Nm³), односно 100 mg/Nm³ за производњу	Заиста се из текста не види на коју материју се односи. Ваљда на сумпордиоксид? Ако је тако, онда је рок за завршетак радова који су у току јун	Делимично се прихвата примедба. Текст је измењен тако да гласи: „Обезбедити усклађеност емисија из индустријских процеса са ВАТ АЕЛs, узимајући у обзир

сумпорне киселине (the BAT AELs се крећу од 30 до 680 mg/Nm³).” није јасно дефинисана тако да се не зна за коју материју се предвиђа усклађивање. Ако се односи на емисију сумпордиоксида рок за спровођење мере усклађивања емисије топионици и фабрици сумпорне киселине у Бору је јун 2022. године. Изменити у колони за рокове.	2022. године, по плану компаније.	квалитет ваздуха у зонама и агломерацијама, и додатно ниже вредности SO₂ за BAT AELs за производњу бакра од 50 mg/Nm³ и 100 mg/Nm³ за производњу сумпорне киселине, и доње вредности BAT AELs за прашкасте материје из производње бакра према Табели 3 из Сprovedбене одлуке Комисије 2016/1032/EУ.“ Скрећемо пажњу да су рокови прописани у правном оквиру.
У истој табели, иза мере/активности додати која се односи на смањење емисије, ваљда сумпордиоксида додати нову меру/активност: “Спровођење Директиве 2004/107/EУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима и предвидети рок - средина 2020.	Усклађивање са ранијим предлозима. Нису потребна посебна средства јер се херметизацијом процеса и техничко-технолошким решењима за смањење емисије сумпордиоксида стварају услови за смањење емисије арсена и тешких метала. Потребно је само студијом о процени утицаја предвидети какав концентрат може да се прерађује, односно дефинистаи граничне садржаје арсена, живе, кадмијума и никла у њима.	Делимично се прихвата примедба. У текстуалном делу је додата референца на SO₂ (видети одговор на претходни коментар).
У табели 8-1 у колони посебног циља 2., на страни 100. Допунити показатељима из Директиве 2004/107/EУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима.	Праћење примена планираних мера.	Делимично се прихвата примедба. У табели 8-1 су код индикатора додате циљне вредности за арсен и кадмијум у Бору.
Допунити табелу 8-1 у циљу 2., новом колоном за праћење смањења емисије прашине из рударства. Носиоци активности су министарства заштите животне средине и рударства и енергетике.	Праћење примене предложених мера.	Не прихвата се примедба. Суспендоване честице PM₁₀ и PM_{2,5} из рударских активности нису идентификоване као значајан допринос за прекорачења граничних вредности за суспендоване честице PM₁₀ и PM_{2,5} у агломерацијама.
У табелу 8.2. У реду “Спровођење Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама...” на крају реченице додати ” ... и Директиве 2004/107/EУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима” тако да гласи “Спровођење поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима,	Усклађивање са предходим предлозима.	Делимично се прихвата примедба. Начин на који се жели прецизирати проблем тешких метала у амбијенталном ваздуху није адекватан из разлога што је исти потребно решавати на извору емисија. Из тог разлога је унет текст који се позива на BAT AEL из

узимајући у обзир средње и више нивое емисија у вези са најбољим доступним техникама, односно ниже нивое за производњу бакра и сумпорне киселине у Бору и Директиве 2004/107/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима.”		Табеле 3 Спроведбене одлуке Комисије 2016/1032/ЕУ.
У табелу 8.2. Реду “Спровеђење Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама...” уколони “Смањење емисије SO₂ ...” иза овог симбола додати “... AS, Cd, Hg, Ni” тако да гласи “Смањење емисије SO₂, AS, Cd, Hg, Ni из специфичних индустријских процеса.	Усклађивање са предходим предлозима.	Не прихвата се примедба. Смањење тешких метала је хоризонтално приказано кроз назив мера, а специфично кроз активности које су садржане у појединачној мери.
У истој табели, у истом поглављу, иза реда о усклађености емисија SO₂ додати нови ред “Смањење емисија ПМ₁₀ и ПМ_{2,5} из рударства” и обрадити наредне колоне.	Усклађивање са предходим предлозима.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У поглављу “9. Акциони план”, табели 9-1, додати нове редове “Имисије у складу са Директивом 2004/107/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима, јединица мере ng/m³, извор верификације Министарство заштите животне средине, почетне вредности: AS - 912 ng/m³, Cd 80,6 ng/m³, Hg - није познато, Ni 141 ng/m³”, циљне вредности AS - 6 ng/m³, Cd 5 ng/m³, Ni 20 ng/m³”. (стр.147)	Усклађивање са предходим предлозима.	Не прихвата се примедба . Начин на који се жели прецизирати проблем тешких метала у амбијенталном ваздуху није адекватан из разлога што је исти потребно решавати на извору емисија. Из тог разлога је унет текст који се позива на ВАТ АЕЛ из Табеле 3 Спроведбене одлуке Комисије 2016/1032/ЕУ.
У поглављу “9. Акциони план”, табели 9-1, додати нове редове “Имисија прашине са површинских копова, одлагалишта раскривки, флотацијских јаловишта и са наноса пиритне јаловине у приобаљу река”, извор верификације Министарство рударства и енергетике, почетне вредности (проценити за сваки извор). Циљне вредности 0 mg/m², дати рок за сваки коп, одлагалиште, флотацијско јаловиште и површину у приобаљу река насуту флотацијском јаловином.	Усклађивање са предходим предлозима.	Не прихвата се примедба . У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија.
У табели 9-1, у делу који се односи на надлежне	Усклађивање са предходим предлозима.	Не прихвата се примедба.

институције за спровођење Акционог плана, у реду “Смањење емисије SO2 из специфичних индустријских процеса”, стр. 148, рок за достизање циљних вредности је јун 2022. година по плану компаније. Заменили предложене са овим роком.		Рокови су прописани у правном оквиру.
Испод овог додати следеће редове: Спровођење Диретивом 2004/107/ЕУ о арсену, кадмијуму, живи, никлу и полицикличним ароматичним угљеницима, рок је такође јун 2022. године и још један ред “Смањење емисије ПМ10 и ПМ2,5 из рударства, и одредити рокове.	Усклађивање са предходним предлозима.	Не прихвата се примедба. У складу са међународном класификацијом (NFR) која се употребљава код израде инвентара загађивача ваздуха, емисије из рударства су обухваћене у категорији В Индустрија. Начин на који се жели прецизирати проблем тешких метала у амбијенталном ваздуху није адекватан из разлога што је исти потребно решавати на извору емисија. Из тог разлога је унет текст који се позива на ВАТ АЕЛ из Табеле 3 Спроведбене одлуке Комисије 2016/1032/ЕУ. Рокови су прописани у правном оквиру.

Владимир Пантић- ЛОКАЛНИ ОДГОВОР ВАЉЕВО

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор

рада овог документа страховито касни, што је произвело тешке последице по здравље људи у Србији и у Ваљеву. Ради се о десетинама хиљада прерано изгубљених живота због утицаја загађеног ваздуха на здравље и милиони изгубљених година живота. Овај документ би морао да да одговор на питање зашто Република Србија, иако је била обавезна, није развила и применила овакав документ? Кашњење у изради овог стратешког документа не сме бити разлог да озбиљно бављење проблемом загађења ваздуха буде сада на почетном ниову, као да је проблем настао кад и документ.		Не прихвата се примедба. У складу са Законом о планском систему то није предмет овог документа.
Република Србија од 2010. имплементира Програм заштите животне средине у коме су одређени краткорочни, средњорочни и дугорочни циљеви у области заштит ваздуха. Овде није прилажен извештај о успешности реализације циљева овог Програма. Закон о планском систему Републике Србије да се приликом припрема докумената одређене политике мора спровести поступак евалуације и процене ефеката претходно реализованих мера. Зашто није спроведена евалуација?	Да се припреми ex-post евалуација која се односи на учинка примене Програма заштите животне средине	Не прихвата се примедба. Програм заштите ваздуха у РС за период од 2022. до 2030.године са Акционим планом није документ који треба да садржи извештај о успешности реализације циљева Програма заштите животне средине.
Закон о планском систему Републике Србије да се приликом припрема докумената одређене политике мора спровести поступак евалуације и процене ефеката претходно реализованих мера. Зашто није спроведена евалуација?		Не прихвата се примедба. Сценарио WEM садржи анализу ефеката постојећих мера заштите ваздуха које су усвојене до краја 2020. године. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.

Потребно је таксативно набројати мере које су донесене на нивоу одн надлежности Републике (као што је измена техн. процеса у топионици Бор) као и лок самоуправама (шта је мера предвиђала. који је њен рок важења, предвиђени ефекат и евалуација одн потврда (не)успешност) у вези са активностима на нивоу Републике у овој области. Потребно је такође набројати резултате или одговорност нечињења три радне групе група (чланова) које су од 2018. биле формиране.		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.
Исти закон предвиђа и обавезно и активно учествовање јавности, транспарентан рад радних група и довољно могућности да заинтересована јавност искаже своје мишљење. Зашто је одређен сувише кратак рок за консултације? Зашто нису наведени актери, појединци и организације које учествују у припреми овог документа?	Да се продужи рок за јавне консултације	Не прихвата се примедба. Прва конференција о нацрту Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом је одржана дана 16. априла 2021. године на којој су представљени прелиминарни резултати са пројекцијама емисија везаним за два сценарија (WAM А и WAM В). Друга конференција је одржана дана 10. септембра 2021. године на којој су представљени резултати свих сценарија смањења емисија, укључујући и WAM С сценарио који нуди опције за решавање преосталих жаришта са проблемом квалитета ваздуха, заједно са здравственим предностима и одговарајућим улагањима, односно анализом исплативости. Такође, заинтересова јавност могла је да учествује у процесу вишекритеријумске анализе три сценарија са додатним мерама (WAM А, WAM В и WAM С) израђене за нацрт Програма кроз Упитник који је био доступан на сајту пројекта „ЕУ за бољу животну средину“. Јавност је била позвана да пружи допринос, тако што ће и у овој фази израде Програма, упути предлоге и питања до 27. септембра 2021. године.

		Трећа конференција је одржана дана 29. октобра 2021. године на којој је стављен на увид јавности и презентован Нацрт Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом (Јавне консултације на Нацрт програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом). Рок за достављање коментара, примедби и сугестија био је до 08.12.2021. године.
У документу је наведено да је припремљен од спољашњих консултаната који нису држављани Републике Србије. Да ли у нашој земљи постоје људи, институције и организације који су компетенти за ову политику? Да ли они могу бити укључени?		Не прихвата се примедба. Израда Програма и акционог плана за заштиту ваздуха у оквиру Пројекта „ЕУ за бољу животну средину“ реализована је у оквиру ИПА пројекта. Извршилац је Expertise & Advisors у конзорцијуму са СТЕРА, INERIS и Alternative Consulting . Осим релевантних спољашњих консултаната који нису држављани Републике Србије, на изради документа су били ангажовани и национални консултанти компетентни за ову област.
Очеујемо да буде објављен и списак свих чланова радне групе на почетку израде овог плана, као и објашење који су од њих елиминисани са списка, којим разлогом и којим решењем?	Због важности проблема аерозагађења везано за здравље људи потребно је да се образују радне групе на регионалном нивоу у којој би било и представника одрганизација цивилног друштва, новинара, привреде, посебно независних стручњака	Не прихвата се примедба. Током процеса израде документа, у свим фазама, документ је представљан заинтересованој јавности, која је имала могућност активног учешћа и накнадног достављања питања и сугестије, како би дали свој допринос у даљим фазама израде.
Ваљево је 2016. године увојило План квалитета ваздуха. Тај план није дао резултате, ваздух у Ваљеву је и даље 3. категорије. Документ има многе недостатке (неажурни, непотпуни подаци, акциони план без јасних циљева, индикатора, итд). Упркос томе, Министарство животне средине је дало сагласност на тај документ. Шта је разлог		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма. Министарство надлежно за послове заштите животне средине није дало сагласност на План квалитета ваздуха града Ваљево.

томе? Последице су нам врло добро познате.		
Да ли Министарство жаштите животне средине прати успешност реализације одобрених планова квалитета ваздуха у локалним самоуправа и да ли ће бити разматрана евентуалну одговорност за неспровођење плана или одговорност ако је одобрен неефикасан план?		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.
Добро је што документ препознаје Ваљево, место са популацијом која је изложена загађењу ваздуха. Добро је што су акционом плану алоцирана средства за мере које би допринеле смањењу загађења у Ваљеву. Али није добро што су предугачки рокови, 2024, 2030. Потребно је спровести хитне и снажне мере да се значајно на годишњем нивоу смањи просечна концентрација суспендованих честица да би се смањио ризик за здравље и смањио број изгубљених година живота.		Не прихвата се примедба. У циљу успостављања и примене механизма за финансијске подстицаје за замену постојећих грејних тела у домаћинствима новим еко-дизајнираним уређајима и топлотним пумпама потребно је прво довршити рад на потпуном усклађивању националног законодавства са Директивом о еко-дизајну и радити на транспозицији два следећа прописа: Уредбе 2015/1189 од 28. априла 2015. године којом се имплементира Директива 2009/125/ЕЗ и Уредбе 2015/1185 од 24. априла 2015. године којом се имплементира Директива 2009/125/ЕЗ, а које је предвиђено за 2022. годину.
Стање са загађеношћу ваздуха у Ваљеву је такво да су одавно испуњени услови да Влада Републике Србије прогласи област Ваљева као посебну агломерацију.	Да се Ваљево значи као посебна агломерација односно измени уредба која то регулише	Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.
У овом документу, када је реч о Ваљеву, није идентификована Холдинг корпорација „Крушик“ као појединачно највећи извор загађења у Ваљеву. Не постоје објављене и поуздане информације о томе колике су емисије ове фабрике наменске индустрије и да ли ХК „Крушик“ предузима било какве мере да смањи емисије. Незванично се тврди да постројења за производњу енергије ове фабрике дневно сагори 50-70 тона сировог лигнита. Зашто се то питање не обрађује у овом документу?	Да се ХК „Крушик“ значи-наведе и као доминантан, највећи појединачни извор загађења ваздуха у Ваљеву	Не прихвата се примедба. Холдинг корпорација „Крушик“ послује у складу са Законом о одбрани („Службени гласник РС”, бр. 116/07, 88/09, 88/09 - др. закон, 104/09 - др. закон, 10/15 и 36/18).

Предраг Савић- ЛОКАЛНИ ФРОНТ ВАЉЕВО

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор

матрамо да правни оквир који обухвата заштиту квалитета ваздуха по хитном поступку треба усагласити са прихваћеним међународним конвенцијама, и то најпре у области која инсистира на потпуној јавности података о загађењу (Архуски споразум, Тшвански принципи, итд).		Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на текст Предлога програма.
Поред забране проглашавања тајним података о загађењима која утичу на здравље, неопходно је увести обавезу државних органа и локалне самоуправе да у реалном времену упозоравају на концентрације загађујућих материја опасне по становништво, као и казне за органе који овакву обавезу не поштују (осим прекршајних казни предлажемо и кривичну одговорност за овлашћена лица поменутих органа у случајевима када загађење ваздуха достигне драстичне размере).	Средином 2019. извршена су мерења емисије загађујућих материја из енергане „Крушика“, али су резултати мерења проглашени тајним (!), да би се све завршило дописима градоначелника и директора ХК „Крушик“ министру заштите животне средине, која су, колико знамо, остала без одговора.	Не прихвата се примедба. Холдинг корпорација „Крушик“ послује у складу са Законом о одбрани („Службени гласник РС”, бр. 116/07, 88/09, 88/09 - др. закон, 104/09 - др. закон, 10/15 и 36/18).
Важећи Правилник о садржају планова квалитета ваздуха безнадежно је застарио и мора се хитно прилагодити новим сазнањима и новим обавезама преузетим међународним конвенцијама.		Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на текст Предлога програма већ на измене прописа из области заштите ваздуха. Правилник је усклађен са прописима ЕУ из области квалитета ваздуха (Директива 2008/50/ЕЗ и 2004/107/ЕЗ).
Неопходно је прописима увести обавезу спровођења усвојених планова квалитета ваздуха и одговарајућих докумената. Ниједан програм, такође, не би смео да буде усвојен без утврђивања извора финансирања за његову реализацију и конкретних задужења у акционим плановима за органе који их спроводе.	Наши предлози за унапређење понуђеног текста су потпуно начелни и плод су искустава које је наше удружење прикупило пратећи (не) извршавање Плана квалитета ваздуха града Ваљева 2016.-2021.године („Службени гласник града Ваљева“ бр.17 св.3 од 28.новембра 2016.) Годишњи извештаји Агенције за заштиту животне средине показују да се Ваљево од 2012. године (почетак рада аутоматског мерног места) непрекидно налази у зони прекомерно загађеног ваздуха треће категорије. Крајем 2018. године покушали смо да од органа локалне самоуправе	Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на текст Предлога програма већ на измене прописа из области заштите ваздуха. Тakoђе, Акционим планом који је саставни део Предлога програма, представљени су извори финансирања и органи надлежни за реализацију предложених активности. Скрећемо пажњу да Министарство није дало сагласност на план квалитета ваздуха за град Ваљево за период 2016-2021.

добијемо извештај о степену извршења усвојеног Плана квалитета ваздуха. Уместо тога, после неке врсте јавне расправе, градоначелник је својим решењем формирао стручни тим за смањење аерозагађења. Овај тим је током наредне године донео већи број препорука и предлога, а највећи његов допринос свакако је идентификовање појединачно највећег извора честица ПМ, енергане ХК „Крушик“ која дневно троши 50 до 70 тона колубарског лигнита најнижег квалитета. Од новембра 2019. године стручни тим се није оглашавао и практично је расформиран.

Очевидно је да градска управа нема кадровских капацитета да спроведе усвојени План квалитета ваздуха, што одаје и трагикомични Локални регистар загађивача за 2019. годину који, сем набрајања двадесетак привредних субјеката, нема ниједног податка врсти и количинама загађујућих материја. Квалитет овог документа открива и пропуст „аутора“ који није приметио да преписује материјал суседне неразвијене општине Мионица.

Увести обавезу наменског трошења буџетских фондова за заштиту животне средине. Паралелно, строго прописати са којих буџетских позиција се обавезно преносе средства за попуњавање ових фондова.	Недостатак политичке воље скупштинске већине да озбиљно начне проблем аерозагађења откривају подаци о употреби буџетског фонда за заштиту животне средине. Средства за ове намене (најмање за квалитет ваздуха) у протеклој години мања су за 36 милиона него 2018.године.	Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха већ на област која се уређује другим прописима.
Увести строгу инспекцијску контролу локалних регистара загађивача и казне за субјекте који не доставе податке у регистар. Увести казне за локалне самоуправе које на прописани начин не формирају ове регистре. Због недовољне стручности органа локалне самоуправе појачати контроле надлежног министарства.		Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха. Прописивање казних одредби је предмет закона.
Захтевати стриктну примену принципа „загађивач плаћа“. Садашње „идентификовање“ загађивача по шифри делатности заменити утврђивањем регистра стварних загађивача и честим контролама извора евентуалних нових извора загађења на терену.		Не прихвата се примедба . Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха.
Уколико одиста желимо да до 2030.године достигнемо очекивано смањење степена загађености ваздуха, овакав начин рада, не само локалних самоуправа, већ и свих државних органа мора бити из темеља измењен.		Хвала на сугестијима.
Очевидно је да се хитно морају мењати многи домаћи прописи. Да ли ће те промене обухватити обавезну примену, нпр. планова квалитета ваздуха, потпуну јавност података о загађењу ваздуха и сл. Образложење: град Ваљево је од 2012.године непрекидно у зони прекомерног загађења, од 2016. има План квалитета ваздуха који се не спроводи. Емисија највећег загађивача ХК "Крушик" је пословна тајна!		Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха. Анализе које су извршене у оквиру пројекта показују да је главни извор загађења ваздуха емисија из индивидуалних ложишта. И у Ваљево индивидуална ложишта у високом проценту доприносе загађењу ваздуха (80% и више). Предлог програма предвиђа транспоновање Еко дизајн Директиве. Проблем спровођења планова квалитета ваздуха је препознат кроз израду специфичног плана имплементације

		Директиве 2008/ЕЗ и 2004/107/ЕЗ. Потребно је да јединице локалне самоуправе израде локални регистар емисија како би јединице локалних самоуправа знале који су извори емисија и где се тачно налазе емисије које се дешавају. На тај начин се долази до мера које доприносе бољем квалитету ваздуха.

Драгана Кривокућа-ОПШТИНА КУЛА

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Нема примедби.		

Мирко Поповић- РЕРИ

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Неодговарајући правни основ, неодговарајући назив документа, улога надлежног министарства и консултаната	У образложењу које је приложено на јавни увид уз нацрт Програма заштите ваздуха наведен је неодговарајући правни основ, што указује да је бар образложење можда писало Министарство заштите животне средине. Наиме, у образложењу (I. Правни основ) наводи се да је правни основ за израду овог документа члан 38. став 1.	Не прихвата се примедба. Правни основ је усаглашен са Законом о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18) и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, број 8/19).

Закона о планском систему. Правни основ је утемељење акта, одредба закона или Устава на основу које се одређени документ јавних политика усваја, независно од тога ко усваја документ. Уколико у прописима не би постојала одредба који утврђује обавезу усвајања стратешког документа у области заштите ваздуха онда би питање ко усваја акт било ирелевантно. У погледу правног основа за израду овог документа чињеница да га усваја Влада није од пресудног значаја. Јесте само у погледу легитимитета али то је питање које је требало решити изменама Закона о заштити ваздуха утврђивањем надлежности Народне скупштине.

У сваком случају, члан 38, став 1. Закона о планском систему утврђује одговорност Владе за усвајање предметног документа, те исти не може бити правни основ за доношење овог документа. Члан 10. Закона о планском систему такође није правни основ јер он утврђује појам и врсту докумената јавних политика. Чланови 14. и 15. Закона о планском систему такође нису правни основ за израду овог документа јер они уређују појам и садржину програма. Да је у питању програм, а не стратегија (без обзира што Израђивач користи неодговарајући назив који није у складу са важећим прописима Републике Србије), чланови 14. и 15. Закона о планском систему били би значајни, али и даље не би представљали правни основ за израду овог документа.

У редовном поступку прибљавања мишљења, Предлог програма се доставља на мишљење и Републичком секретаријату за јавне политике и исти ће бити усаглашен са ставом РСЈП на предлог програма.

Тек члан 27. Закона о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21) јесте правни основ за израду стратегије заштите ваздуха јер утврђује место и сврху овог документа у правном и јавно-политичком систему, затим ко је одговоран за припрему и усвајање документа. Тачније, правни основ за израду и усвајање овог документа (не програма него стратегије) утврђен је, заправо, члановима 26-29. Закона о заштити ваздуха.

Поред тога што је правни основ крњ и непотпун наведене одредбе Закона о планском систему и Закона о заштиту ваздуха не стоје у међусобном складу него су међусобно супротстављене. Прецизније речено, не односе се на исту врсту докумената јавних политика. Наиме, Програм, у смислу члана 14. Закона о планском систему *“јесте документ јавне политике, ужег обухвата од стратегије који, по правилу, разрађује посебан циљ стратегије или неког другог планског документа у складу са којим се доноси (План развоја, Програм Владе, план развоја локалне власти, концепт политике).”* У складу са којом стратегијом се израђује Програм заштите ваздуха 2022-2030, и које то посебне циљеве стратегије или неког другог планског документа разрађује? На ово питање надлежно Министарство требало је да понуди одговор у образложењу. Међутим, чланови 26-28. Закона о заштити ваздуха дају јасан одговор и недвосмислено указују да се овде не ради

о Програму, који је хијерархијски нижи документ јавне политике од стратегије, већ о основном стратешком документу у области заштите ваздуха. На то указује и садржина документа.

Још једна околност, везана за правни основ за израду овог документа, је значајна. Наиме, према образложењу које, претпоставимо, долази из пера надлежног министарства, правни основ за израду овог документа није члан 13. Закона о планском систему. Пошто је јасна намера да се избегну обавезе које прате израду стратегије јасно је и зашто се изоставља члан 13. Закона о планском систему, а позива се на чланове 10. и 14. истог закона. Међутим, управо су одредбе Закона о планском систему, које се односе на стратегију као документ јавне политике, комплементарне са члановима 26-28. Закона о заштити ваздуха. Да је министарство пажљиво и доследно примењивало прописе приликом израде овог документа увидело би да члан 13. Закона о планском систему утврђује одређене обавезне елементе стратегије и то, пре свега *“преглед и анализу постојећег стања, укључујући и оцену нивоа остварености циљева спровођења јавних политика у конкретној области планирања и спровођења јавних политика на основу показатеља учинака у тој области.”* Индикативно је да оцена нивоа остварености циљева јавних политика у области заштите ваздуха изостаје. Да ли је разлог за то управо чињеница да би ова оцена показала једну изразито негативну

слику и открила бројне негативне трендове у спровођењу политике заштите ваздуха у периоду од усвајања Закона о заштити ваздуха 2009. године?

Једно од кључних питања које овде постављамо јесте ко је израдио овај документ? Законом о заштити ваздуха (члан 27.) утврђено је да министарство надлежно за заштиту животне средине припрема предлог стратегије, а усваја га Влада. Међутим, у документу који је изложен на јавну расправу наведени су аутори (именом и презименом) и, поред тога, да мишљења из овог документа одражавају ставове аутора и не представљају обавезно ставове Европске уније или друге организације поменуте у документу. На коју другу организацију се овде мисли и да ли се мисли на министарство надлежно за заштиту животне средине? Необично је да стратешки документи једне државе имају ауторе. Такву праксу до сада нисмо имали прилику да видимо. У изради стратешких докумената учествују тимови стручњака, који могу бити ангажовани од стране научних институција или специјализованих агенција али овај случај је заиста посебан и необичан. Не улазећи у питање компетентности аутора постављамо питање одговорности надлежног министарства и очекујемо да се јавности објасни шта је била конкретна улога Министарства заштите животне средине у изради овог документа.

Јавност није на адекватан начин обавештена о нацрту стратегије и само делу јавности је пружена могућност да поднесе примедбе и мишљења

Министарство заштите животне средине, у складу са објављеним јавним позивом за учешће у јавној расправи о Предлогу програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. године до 2030. године са Акционим планом (<https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucescе-u-javnoj-raspravi-o-predlogu-programa-zastite-vazduha-u-republici-srbiji-za-period-od-2022-do-2030-godine-sa-akcionim-planom>) (“Стратегија заштите ваздуха” или “Стратегија”), омогућио увид у нацрт Стратегије заштите ваздуха **само одређеном делу јавности**, будући да је документ на јавном увиду учинио доступним јавности искључиво путем интернета, чиме је **онемогућио лицима која немају приступ интернету да изврше увид и упознају се са садржином Стратегије**. Наиме, Министарство заштите животне средине у позиву наводи да се „Текст Предлога програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом, као и пратеће Образложење можете преузети [овде](#).“, што недвосмислено указује на следеће:

- нацрт Стратегије није изложио на јавни увид у згради надлежног органа;
- и/или јавност није обавестио о могућности да увид у предметни документ изврши у згради надлежног органа.

Омогућавањем јавног увида и подношења примедби само одређеном делу јавности Министарство заштите животне средине

Не прихвата се примедба.

Јавна расправа је спроведена у складу са Пословником Владе који у члану 41. прописује: „Одлуку о спровођењу јавне расправе, програм јавне расправе и рок у којем се она спроводи одређује надлежни одбор, на предлог предлагача. Поступак јавне расправе започиње објављивањем јавног позива за учешће у јавној расправи са програмом јавне расправе на интернет страници предлагача. Јавни позив садржи и информације о образовању и саставу радне групе која је припремила нацрт односно предлог акта који је предмет јавне расправе. Програм јавне расправе обавезно садржи: нацрт односно предлог акта који је предмет јавне расправе са образложењем и прилозима утврђеним овим пословником, рок за спровођење јавне расправе, важне информације о активностима које се планирају у оквиру јавне расправе (одржавање округлих столова, трибина, адресу и време њиховог одржавања и др.), начин достављања предлога, сугестија, иницијатива и коментара, као и друге податке значајне за њено спровођење. Рок за достављање иницијатива, предлога, сугестија и коментара у писменом или електронском облику износи најмање 15 дана од дана објављивања јавног позива. Јавна расправа траје најмање 20 дана.” Члан 45. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, број 8/19) прописује да се

	је поступио супротно одредбама садржаним у члану 6. и 7. Закона о ратификацији Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука на правну заштиту у питањима животне средине („Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 38/09)(„Архуска конвенција“).	поступак јавне расправе о предлогу документа јавне политике спроводи у складу са Пословником Владе. У складу са мерама Владе РС за спречавање и сузбијање заразне болести ковид-19 Предлог програма заштите ваздуха није био изложен на јавни увид у згради надлежног органа.
Регулатива у секторима који су повезани са квалитетом ваздуха - Сектори енергетике и производње (стр. 7-8.)	У Стратегији је исправно наглашена Уредба о граничним вредностима емисија (загађујућих материја) у ваздух из постројења за сагоревање (Службени гласник РС, бр. 6/16 и 67/21) као кључни подзаконски акт који уређује питање граничних вредности емисија из великих постројења за сагоревање. Скрећемо пажњу да израђивач пропусти чињеницу да је Уредба измењена и допуњена 2021. године. Иако се измене не односе на сектор енергетике налазимо да у једном стратешком документу који израђује Министарство заштите животне средине не би требало да се налазе овакви пропусти. Међутим, када је у питању сектор енергетике израђивачи Стратегије погрешно интерпретирају горе поменути Уредбу и извлаче погрешне закључке о ефектима примене, тачније, одсуства примене овог подзаконског акта. Наиме, Уредбом је јасно и недвосмислено утврђено да се Национални план (а не Програм) за смањење емисија (НЕРП) примењује од 1. јануара 2018. године те поражавајућа чињеница да је Влада Србије овај документ, у неодговарајућој правној форми, усвојила тек почетком	Не прихвата се примедба. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године у које спада и НЕРП. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.

2020. године уопште не утиче на његову примену. НЕРП се свакако не примењује ни сада када је усвојен, као што се није примењивао ни 2018. и 2019. године. Ту веома важну околност, да надлежне институције не примењују прописе, израђивачи Стратегије посвећено и упорно игноришу, те извлаче погрешне претпоставке које ће сигурно имати ефекта и на примену ове Стратегије. Важно је скренути пажњу да није потпуно тачно, нити у пракси утемељено, тумачење израђивача да ће спровођење НЕРП-а до 2027. довести до знатних смањења загађујућих материја у ваздуху. Пре свега, усвајајући НЕРП у неодговарајућој правној форми Влада уопште није обезбедила гаранције за примену овог плана (О овом питању се можете информисати више овде: <https://www.reri.org.rs/kako-zakasnelo-neusvajanje-nerp-a-utice-na-zagadenje-vazduha/>). Затим, НЕРП, као инструмент за примену Уредбе о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање, не предвиђа 2027. годину као годину у којој би требало да се остваре знатна смањења загађујућих материја у ваздуху. НЕРП-ом су утврђене максималне годишње количине емисија, и то за сваку годину од 2018. до 2027. До сада до смањења количине сумпор-диоксида није дошло нити једне године од када је НЕРП формално у примени (заправо, дошло је до повећања емисија сумпор-диоксида). Нејасно је одакле Израђивач црпи

оптимизам и закључује да ће спровођење НЕРП-а до 2027. довести до знатних смањења загађујућих материја у ваздуху ако га објективне околности сурово демантују. Ни мере које се односе на смањење азотних оксида и прашкастих материја нису у директној вези са применом НЕРП-а већ су резултат активности из периода пре 2018. године (тачније мера предузетих до 2014. године имајући у виду да након тога нису предузимане друге мере усмерене на смањење наведених загађујућих материја из постројења обухваћених НЕРП-ом). Да је, у складу са законом, спроведена анализа ефеката прописа, посебно оних које израђивач Стратегије овде наводи као кључне, неизоставно би схватио да то што је Влада усвојила неки документ уопште не гарантује да ће тај документ бити и примењен и да ће дати очекиване позитивне ефекте.

Стратегија која је предмет јавног увида обухвата период од 9 година (2022 – 2030). Могуће је, али мало вероватно, да ће доћи до значајних промена у погледу загађења сумпор-диоксидом у првим годинама примене ове Стратегије. То се лако може закључити ако имамо у виду да је до сада изграђено само једно постројење за одсумпоравање (које и три године након изградње нема употребну дозволу) а да је изградња два постројења за одсумпоравање у оквиру термоелектране Никола Тесла тек на почетку.

Израђивач би морао да се осврне на

чињенице које су му биле доступне у извештајима које Република Србија доставља Енергетској заједници те да ревидира своје оптимистичке закључке о ефектима непостојеће примене НЕРП-а. Када би то учинио, а немамо сумњу у то да неће, схватио би да у овој Стратегији недостају мере које се односе на благовремено санкционисање оператера који не поштују важеће прописе. Израђивач Стратегије не разматра смањење емисија до којих ће доћи гашењем термоелектране Морава у мају 2022. године и блокова термоелектране Колубара А између марта 2022. и децембра 2023. у складу са обавезама преузетим Уговором о оснивању Енергетске заједнице и Уредбом о граничним вредностима емисија (загађујућих материја) у ваздух из постројења за сагоревање. Израђивач Стратегије такође пропушта да констатује чињеницу да је 17. новембра ове године усвојен Закон о изменама и допунама Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. У неутралном и дескриптивном тону Израђивач се уопште не осврће на две кључне чињенице: примена овог закона је у потпуности била неуспешна а померање рока за издавање интегрисаних дозвола до краја 2024. (а не 2025.) никако неће допринети решавању проблема. Како је могуће да Израђивачу бар није било истраживачки интересантно да се запита како ће надлежни органи у року од 3 године издати 181 интегрисану

	дозволу ако су у претходних 18 година издали тек 46 (према подацима из образложења за измене закона)? Да се запитао, а није и неће, онда би ревидирао и мере које се односе на област интегрисаног спречавања и контроле загађивања. Такође, израђивач Стратегије се не оптерећује разлозима због којих све агломерације које се налазе у трећој категорији немају усвојене планове квалитета ваздуха, нити што постојећи планови квалитета ваздуха очигледно не доприносе смањењу загађујућих материја у амбијенталном ваздуху. Разлоге за овакве недостатке можемо, између осталих, тражити и у чињеници да је Стратегија основни документ на основу кога се доносе планови квалитета ваздуха, а да насловно министарство више од 10 година није израдило овај документ. Подносилац сматра да је неопходно да Стратегија садржи опис напретка који је постигнут у референтном периоду, као и степен усклађености са законима којима се обезбеђује смањење емисија (у квантитативном или квалитативном смислу), те да је од изузетне важности утврдити узроке због којих постојеће мере нису спроведене.	
Предвиђене мере не садрже анализу у погледу добити и трошкова, утицаја на здравље и животну средину	Предвиђене мере и активности у нацрту Стратегије не садрже анализу ефеката, ни у погледу смањење загађења (колико ће свака мера појединачно допринети смањењу аеро загађења), нити у погледу утицаја на здравље становништва (колико	Не прихвата се примедба. У оквиру Поглавља 5 Сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха, дати су трошкови и сценарији ублажавања утицаја на здравље и животну средину. Такође, предлогу програма је претходио низ докумената у којима су дати

ће свака мера појединачно допринети смањењу негативних утицаја на здравље становништва), нити анализу економске оправданости појединих мера. Без анализе ефеката предложене мере не могу бити усвојене јер анализу ефеката изричито прописује Закон о планском систему („Сл. гласник РС“ бр. 30/18), те у овом случају нису испуњени ни формални услови за усвајање Стратегије. Наиме, **без анализе у погледу добити и трошкова и утицаја на здравље и животну средину није могуће мерити остваривање циљева плана, нити је могуће утврдити најповољније опције, односно одабрати одређене мере, а не неке друге, уколико их није поредио у погледу друштвене користи и друштвеног трошка реализације тих мера.** Да је израђивач Стратегије спровео адекватну анализу ефеката он би утврдио да мере које подразумевају спровођење закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине не могу допринети остварењу специфичног циља 1 *Смањење емисија SO₂ за 92% и суспендованих честица ПМ_{2.5} за 58,3% из сектора енергетике 2030. године у поређењу са 2015. годином* из простог разлога што је баш на предлог надлежног министарства одложена примена истог. Основни инструмент за регулисање емисија у ваздух, воду и земљиште пореклом из индустрије јесте ИПРС директива, која је транспонована у национални правни систем Републике Србије кроз Закон о интегрисаном

извештаји са анализама и исте можете пронаћи на веб страни пројекта <https://eas3.euzatebe.rs/>.

Примедбе везане за динамику издавања интегрисаних дозвола нису предмет Предлога програма.

спречавању и контроли загађивања животне средине. Ове дозволе обезбеђују свеобухватну заштиту ваздуха, воде и земљишта од загађивања, превенцију настанка загађења и примену најбољих и по животну средину најприхватљивијих техничких решења. Ове дозволе обезбеђују да и велики загађивачи послују у складу са високим стандардима заштите животне средине и тиме не причињавају штету здрављу људи и животној средини. Израђивач Стратегије не узима у обзир чињеницу да је наведени закон измењен те да су велики загађивачи ослобођени обавезе да прибаве интегрисану дозволу до краја 2024. године, и у том смислу не пружа одговор на који начин ће се постићи смањење емисија из индустрије, а нарочито посебни циљ 1 *Смањење емисија SO₂ за 92% и суспендованих честица ПМ_{2.5} за 58,3% из сектора енергетике 2030. године у поређењу са 2015. годином.* Оно што је нарочито забрињавајуће јесте чињеница да израђивач Стратегије предвиђа да је рок за спровођење мере која треба да обезбеди испуњење посебног циља 1 - *Обезбедити да сва велика постројења за сагоревање и велика индустријска постројења из Анекса 1 Директиве о индустријским емисијама имају издате интегрисане дозволе крај 2025. године,* а што није у складу ни са измењеним Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине који као крајњи рок за прибављање ових дозвола прописује 31. децембар 2024. године, а

нарочито није у складу са законом на који се израђивач Стратегије позива имајући у виду да је рок из тог закона истекао још 31. децембра 2020. године.

Даље, Подносилац истиче да предвиђено повећање броја радних места као мера у оквиру акционог плана мора бити реализована у краћем року како би се обезбедило да до краја 2024. године сва постројења имају интегрисану дозволу (недопустиво је поставити рок до 2023. године за ангажовањем додатних запослених и ојачавањем административних капацитета), а све имајући у виду да је за 18 година издато укупно 46 од 227 дозвола, те није јасно на који начин ће се за три године издати 181 дозволу? Такође, није јасно зашто се не предвиђа ојачавање административних капацитета на локалном нивоу, када је познато да неке локалне самоуправе немају нити једно лице које је ангажовано на овим пословима? На ова питања израђивач Стратегије није дао одговор.

Уколико имамо у виду да се и у земљама са бољим административним капацитетима просечно издају 3 до 4 дозволе годишње јасно је да предвиђени капацитети нису довољни за остваривање законске обавезе која подразумева да до краја 2024. године сви оператери поседују интегрисане дозволе.

Није јасно због чега израђивач Стратегије није предвидео да се једноставно примени важећи закон, имајући у виду да је за оператере који не поступају у складу са Законом о интегрисаном спречавању и

	контроли загађења животне средине, односно послују без интегрисане дозволе, прописана новчана казна у износу од 150.000 до 3.000.000 динара, а за одговорно лице у оператеру новчана казна у износу од 30.000 до 200.000 динара. Из наведених средстава се могу обезбедити средства за финансирање спровођења мера. Подносилац указује да према његовим сазнањима до данас ни један оператер није кажњен због спровођења активности без интегрисане дозволе, а 181 постројење је готово годину дана спроводило своје активности без интегрисане дозволе.	
Стратегији недостају климатски подаци, циљеви нису усклађени са циљевима у области климатских промена	Чланом 28. Закона о заштити ваздуха прописани су обавезни елементи које стратегија заштите ваздуха мора да садржи, и између осталог прописано је да стратегија заштите ваздуха мора да садржи климатске податке. Међутим израђивач Стратегије уопште не пружа климатске податке, нити податке о усклађености са другим јавним политикама и међународно прихваћеним обавезама. У Стратегији се наводи да <i>ова визија значи да ће до 2030. године промене уведене у оквир релевантних политика о квалитету ваздуха у Србији омогућити земљи да изађе на несметан пут ка обезбеђивању чистог ваздуха за све, свдећи трошкове на минимум и повећавајући користи за здравље које проистичу из такве промене у земљи, која је такође предвиђена у националном оквиру за климатске промене са којим је</i>	Не прихвата се примедба. Документ је усклађен са Законом о планском систему и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика. Предлог програма израђен је на основу низа извештаја који садрже детаљне анализе различитих података који су били доступни у Републици Србији, а који су доступни на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/. Скрећемо пажњу да се Акциони план ажурира на три године и да ће његове измене узети у обзир сва релевантна стратешка документа и прописе која у том тренутку буду на снази.

визија овог програма усклађена.

Подносилац истиче да није јасно са којим тачно националним оквирима за климатске промене је визија овог програма усклађена. Израђивач Стратегије се у истој искључиво позива на неамбициозни сценарио М2 из неусвојене стратегије нискоугљеничног развоја, те тако наводи да се *сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха надовезују на климатски сценарио М2 припремљен у процесу Стратегије развоја нискоугљеничне привреде Србије и знатно одступају од правца кретања емисија у Србији из основног сценарија WEM, а временски крећу од смањења загађења ваздуха од 2020. године и даље.* Израђивач стратегије не пружа детаљније податке о сценарију М2, а који су за сада доступни само члановима радне групе за израду ове стратегије нискоугљеничног развоја, већ у фус ноти (!) објашњава да је то сценарио који подразумева *„имплементацију свих правних тековина ЕУ, у целости транспоноване и имплементиране, и постигнуте су у поређењу са 1990. годином емисије гасова са ефектом стаклене баште од 33,3%; 28,9% употребе обновљивих извора до 2030. и 24,5% побољшање енергетске ефикасности, као допринос Србије циљевима ЕУ.“* Израђивач стратегије у потпуности занемарује чињеницу да је у току поступак израде Интегрисаног националног плана за енергетику и климу за период 2021–2030. године, са визијом

до 2050. године (ИНЕКП), као један од најважнијих докумената у области енергетике и климатских промена који представља **основ енергетске политике сваке државе која је овај јавно-политички документ прихватила.** Овим документом ће се поставити циљеви и активности које држава планира да предузме како би спровела енергетску транзицију. У том смислу, неопходно је обезбеди усклађеност циљева из Стратегија са циљевима који ће бити постављени у ИНЕКП-у. Ово нарочито из разлога што стратешка опредељења за развој сектора енергетике морају бити усклађена са потврђеним међународним уговорима и обавезама Републике Србије, те додатном чињеницом да Република Србија нема јасну визију своје енергетске политике и често њени највиши прописи у области енергетике нису усклађени са међународним циљевима и обавезама. Наиме, Србија предвиђа да ће постати чланица ЕУ у наредних десет година, што је важан економски, социјални и развојни циљ. Бројне директиве и стратегије ЕУ пренесене су у српске законе и стратегије како би се поједноставили пут ка приступању. Док државе ЕУ поступно укидају угаљ као енергетски ресурс, а ЕУ тежи нето нултој емисији до 2050. године, Србија на том пољу заостаје и развија нове термо-енергетске пројекте у нацрту

Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године.¹ Док са једне стране, Србија довршава своју Стратегију и акциони план за нискоугљенични развој и ИНЕКП она још увек улаже у нове капацитете. Са друге стране, Република Србија је потписивањем Зелене агенде за Западни Балкан потврдила посвећеност циљевима климатске неутралности Европе до 2050. и заједничком раду на декарбонизацији енергетског сектора са ЕУ и партнерима са Западног Балкана. Климатски циљеви Европске уније до 2030. подразумевају смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште за 55% у односу на 1990. годину и учешће обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи од најмање 32%. ИНЕКП би требало да одреди смер националних енергетских и климатских циљева и политика на начин који је у складу са обавезама које су преузеле уговорне стране према Париском споразуму, као и са другим могућим дугорочним енергетским и климатским циљевима за 2030. Сценарио М2, на који указује израђивач Стратегије се заснива на претходним, мање амбициозним циљевима Европске уније, што је и очекивано имајући у виду временски период у којем је исти припреман. Тренутно је у току рад на новој стратегији, и очекује се да се напусти овај М2 сценарио, баш због своје неажурности.

¹ Табела 4.1. Потенцијални пројекти изградње нових производних капацитета у електроенергетском сектору у периоду до 2035. године, у оквиру поглавља 2.5.4.3.1. Производња електричне енергије

Србија се ратификацијом Париског споразума обавезала да учествује у глобалној иницијативи за смањење глобалног загревања и емисија гасова са ефектом стаклене баште. Споразум о стабилизацији и придруживању и Париски споразум утврђују обавезе Републике Србије и предвидљиве очекиване исходе јавно-политичких активности. Своје циљеве за смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште до 2030. године Република Србија би требало да постави новом националном стратегијом за борбу против климатских промена (*стратегија која још увек није усвојена*). Оно што је важно јесте и да изабрани циљеви у Стратегији, поред оних у ИНЕКП-у буду усклађени и са националним доприносима Републике Србије. Република Србија саопштила је 2015. године своје намераване националне климатске доприносе. У овом документу, Србија се обавезала да до 2030. године смањи своје емисије гасова са ефектом стаклене баште **за 9.8% у односу на 1990.** која је дефинисана као базна година. У **фебруару 2020. године** формирана је радна група за израду новог национално утврђеног доприноса, који је требало да постави амбициозније циљеве у погледу смањења ГХГ емисија - међутим овај документ до данас није представљен јавности, а према нашим информацијама надлежно Министарство за заштиту животне средине још увек нема коначну верзију овог документа. У нацрту Национално утврђеног доприноса предложено је

	умањење гасова са ефектом стаклене баште од 33% до 2030. године у односу на 1990. годину. Имајући у виду податке из извештаја Агенције за заштиту животне средине о стању животне средине из 2016. године, процењено је да је Србија већ у 2015. години постигла умањење емисија са ефектом стаклене за 26 %, што заиста представља неприхватљиву (не) амбициозност од 6% за 15 година. У том смислу неопходно је обезбедити усклађеност ових области, нарочито са оним подацима који се користе за одређивање пројекција ГХГ у контексту планова за климу и енергију. Такође, израђивач Стратегије предвиђа неке мере и за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије, али не осигурава да они буду усклађени са другим секторским јавним политикама нити међународно прихваћеним обавезама. Као потписница Уговора о оснивању Енергетске заједнице, Република Србија је имала обавезу да до 2020. оствари удео од 27% обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи, коју није испунила.	
Нацрт плана не предвиђа прецизне индикаторе за праћење смањења броја превремених смрти услед честичног загађења	Индикатори за праћење смањења броја превремених смрти услед честичног загађења су глобално усвојени и као индикатори циљева и подциљева одрживог развоја који се односе на загађење ваздуха и људско здравље. Методологија праћења здравствених ефеката загађеног ваздуха глобално је договорена и усвојена на нивоу	Не прихвата се примедба. Табела 8-1 садржи адекватне индикаторе и циљеве који се односе на смањење емисија РМ 2.5 честица и квантификацију ефекта смањења у погледу броја превремених смрти услед загађења.

Уједињених нација 2015. године уз усвајање Агенде за одрживи развој 2030. Република Србија ради на имплементацији Агенде за одрживи развој Уједињених нација 2030. Постоје два циља и договорени индикатори који се односе на квалитет ваздуха, а постоји и пратеће методолошко упутство Светске здравствене организације на који начин се ови индикатори прате. Неопходно је да Стратегија садржи прецизне индикаторе и циљеве који се односе на смањење емисија РМ 2.5 честица и квантификацију ефеката смањења у погледу броја превремених смрти услед загађења. Неприхватљиво је да се тек 2026. године своде рачуни и проверава испуњеност општег циља, већ се то мора чинити у краћим роковима како би се проценило да ли предвиђене мере дају очекиване резултате.

Процес усклађивања са правним прописима Европске уније подразумева, између осталог, усвајање и примену права које се односи на квалитет ваздуха. У том смислу важно је напоменути да Европска унија тренутно ревидира граничне вредности емисија загађујућих материја у ваздух, а како би се ускладила са новим смерницама Светске здравствене организације (СЗО) које су објављене 22. септембра 2021. године. Подносилац истиче да је неприхватљиво да предметна Стратегија не указује нити узима у обзир нове смернице СЗО.

Израђивач Стратегије је погрешно утврдио разлоге за прекорачење емисија сумпор-диоксида у Бору	Израђивач Стратегије погрешно сматра да су разлози за прекорачење емисија сумпор-диоксида у Бору сувише висока постављена гранична вредност емисија на националном нивоу, док узрок представља одсуство имплементације постојећих прописа, те самим тим израђивач Стратегије прописује мере које неће довести до смањења загађења у Бору. Наиме, Подносилац је уочио тенденцију надлежних државних органа да бирају да, уместо механизма заштите јавног интереса који за последицу може и треба да има оштрије санкције по правно и одговорно лице, користи блажи механизам, којим практично омогућава привилегованим компанијама да након судских поступака, чак и у случају осуђујуће пресуде, несметано наставе са спровођењем штетних радњи уз плаћање (за њих) симболичних новчаних казни. У Бору је, из наведених разлога, тренд загађења ваздуха настављен, али су подаци за 2020. годину нарочито забрињавајући имајући у виду да је концентрација сумпор-диоксида опасна по здравље људи забележена чак 25 пута, што је готово дупло више него током 2019. године. Наравно, да надлежно министарство није одложило рок примене Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања израђивач Стратегије не би морао да проблем подиже на регулаторни ниво већ би једноставно предвидео меру постављања строжих критеријума у интегрисаној	Не прихвата се примедба. Дисперзионо моделовање емисија SO₂ показује да применом постојећих граничних вредности за производњу бабра није могуће постићи усклађеност са захтевима квалитета ваздуха који су утврђени Директивом 2008/50/ЕЗ о квалитету амбијенталног ваздуха и чистијег ваздуха за Европу.

дозволи. Такође, рокови за спровођење ових мера су недопустиво дугачки, нарочито имајући у виду податке из студије „Унапређење управљања контаминираним локалитетима у Србији подручјима - Јачање националних капацитета и интерсекторских синергија у области безбедног управљања контаминираним локалитетима и опасним хемикалијама у циљу превенције штетног утицаја на здравље људи и животну средину у Републици Србији” израђеној од стране Министарства здравља, Министарства заштите животне средине и Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” из 2020. године (а коју израђивач Стратегије не помиње). У предметном програму стоји да за све малигне туморе осим тумора коже, постоји значајно већи ризик у оболевању и код мушкараца и код жена. Овај образац се опажа за специфична места локализације рака, укључујући и рак колоне и ректума, панкреаса, бубрега, бешике, штитасте жлезде, лимфопоеског ткива, Хоџкиновог и не-Хоџкиновог лимфом, леукемија и мезотелиом а значајно већи ризик у оболевању од рака плућа је регистрован и код мушкараца и код жена у Бору.

Додатно, подносилац указује да није јасно зашто нису предвиђене и посебне мере за смањење емисија загађујућих материја из бившег комплекса Железаре Смедерево, имајући у виду да мерно место „Радицац”, које се налази у непосредној близини Железаре, представља место на којем је

	забележен највећи број дана са прекомерним загађењем у читавој држави - 148 дана прекомерног загађења суспендованим ПМ10 честицама.	
Начело одговорности загађивача и његовог правног следбеника	Подносилац сматра да је потребно размотрити, у погледу финансирања, као и погледу јачања инструмената за примену Стратегије, доследну примену начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника, које је утврђено важећим Законом о заштити животне средине у члану 9. став 1. тачка 5. Ово начело је врло јасно и може се применити кроз предвиђање одговарајућих мера у Акционом плану који прати Стратегију. А управо су инспекцијски органи који врше надзор над применом закона о области заштите животне средине надлежни да обезбеде доследну примену начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника. Такође, неопходно је да новчане казне буду адекватне, имајући у виду да су новчане казне које прате осуђујуће пресуде далеко ниже од максималне границе која је прописана Законом о заштити ваздуха за привредни преступ. Интегрисање начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника имало би позитиван ефекат на примену Стратегије. Такође, поступајући органи би требало да уместо пријаве за привредни преступ подносе кривичне пријаве, а за које су прописане строже казне. Утврђивање мера и активности које се односе доследну примену начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника управо би	Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха.

допринело остваривању општих и посебних циљева Стратегије, посебно оних који се ослањају на неутемељену претпоставку да ће се надлежни органи и оператери понашати у складу са законом.

Мирко Поповић- РЕРИ број предмета 353-01-03401/2021-03

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Неодговарајући правни основ, неодговарајући назив документа, улога надлежног министарства и консултаната	У образложењу које је приложено на јавни увид уз нацрт Програма заштите ваздуха наведен је неодговарајући правни основ, што указује да је бар образложење можда писало Министарство заштите животне средине. Наиме, у образложењу (I. Правни основ) наводи се да је правни основ за израду овог документа члан 38. став 1. Закона о планском систему. Правни основ је утемељење акта, одредба закона или Устава на основу које се одређени документ јавних политика усваја, независно од тога ко усваја документ. Уколико у прописима не би постојала одредба који утврђује обавезу усвајања стратешког документа у области заштите ваздуха онда би питање ко усваја акт било ирелевантно. У погледу правног основа за израду овог документа чињеница да га усваја Влада није од пресудног значаја. Јесте само у погледу легитимитета али то је питање које је требало решити изменама Закона о заштити ваздуха утврђивањем надлежности Народне скупштине. У сваком случају, члан 38, став 1. Закона о	Не прихвата се примедба. Правни основ је усаглашен Законом о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18) и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика. У редовном поступку прибљавања мишљења, Предлог програма се доставља на мишљење и Републичком секретаријату за јавне политике и исти ће бити усаглашен са ставом РСЈП на предлог програма.

планском систему утврђује одговорност Владе за усвајање предметног документа, те исти не може бити правни основ за доношење овог документа. Члан 10. Закона о планском систему такође није правни основ јер он утврђује појам и врсту докумената јавних политика. Чланови 14. и 15. Закона о планском систему такође нису правни основ за израду овог документа јер они уређују појам и садржину програма. Да је у питању програм, а не стратегија (без обзира што Израђивач користи неодговарајући назив који није у складу са важећим прописима Републике Србије), чланови 14. и 15. Закона о планском систему били би значајни, али и даље не би представљали правни основ за израду овог документа.

Тек члан 27. Закона о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21) јесте правни основ за израду стратегије заштите ваздуха јер утврђује место и сврху овог документа у правном и јавно-политичком систему, затим ко је одговоран за припрему и усвајање документа. Тачније, правни основ за израду и усвајање овог документа (не програма него стратегије) утврђен је, заправо, члановима 26-29. Закона о заштити ваздуха.

Поред тога што је правни основ крњ и непотпун наведене одредбе Закона о планском систему и Закона о заштити ваздуха не стоје у међусобном складу него су међусобно супротстављене. Прецизније речено, не односе се на исту врсту

докумената јавних политика. Наиме, Програм, у смислу члана 14. Закона о планском систему *“јесте документ јавне политике, у жег обухвата од стратегије који, по правилу, разрађује посебан циљ стратегије или неког другог планског документа у складу са којим се доноси (План развоја, Програм Владе, план развоја локалне власти, концепт политике).”* У складу са којом стратегијом се израђује Програм заштите ваздуха 2022-2030, и које то посебне циљеве стратегије или неког другог планског документа разрађује? На ово питање надлежно Министарство требало је да понуди одговор у образложењу. Међутим, чланови 26-28. Закона о заштити ваздуха дају јасан одговор и недвосмислено указују да се овде не ради о Програму, који је хијерархијски нижи документ јавне политике од стратегије, већ о основном стратешком документу у области заштите ваздуха. На то указује и садржина документа.

Још једна околност, везана за правни основ за израду овог документа, је значајна. Наиме, према образложењу које, претпоставимо, долази из пера надлежног министарства, правни основ за израду овог документа није члан 13. Закона о планском систему. Пошто је јасна намера да се избегну обавезе које прате израду стратегије јасно је и зашто се изоставља члан 13. Закона о планском систему, а позива се на чланове 10. и 14. истог закона. Међутим, управо су одредбе Закона о планском систему, које се односе

на стратегију као документ јавне политике, комплементарне са члановима 26-28. Закона о заштити ваздуха. Да је министарство пажљиво и доследно примењивало прописе приликом израде овог документа увидело би да члан 13. Закона о планском систему утврђује одређене обавезне елементе стратегије и то, пре свега *“преглед и анализу постојећег стања, укључујући и оцену нивоа остварености циљева спровођења јавних политика у конкретној области планирања и спровођења јавних политика на основу показатеља учинака у тој области.”* Индикативно је да оцена нивоа остварености циљева јавних политика у области заштите ваздуха изостаје. Да ли је разлог за то управо чињеница да би ова оцена показала једну изразито негативну слику и открила бројне негативне трендове у спровођењу политике заштите ваздуха у периоду од усвајања Закона о заштити ваздуха 2009. године? Једно од кључних питања које овде постављамо јесте ко је израдио овај документ? Законом о заштити ваздуха (члан 27.) утврђено је да министарство надлежно за заштиту животне средине припрема предлог стратегије, а усваја га Влада. Међутим, у документу који је изложен на јавну расправу наведени су аутори (именом и презименом) и, поред тога, да мишљења из овог документа одражавају ставове аутора и не представљају обавезно ставове Европске уније или друге организације поменуте у документу. На коју другу организацију се

	овде мисли и да ли се мисли на министарство надлежно за заштиту животне средине? Необично је да стратешки документи једне државе имају ауторе. Такву праксу до сада нисмо имали прилику да видимо. У изради стратешких докумената учествују тимови стручњака, који могу бити ангажовани од стране научних институција или специјализованих агенција али овај случај је заиста посебан и необичан. Не улазећи у питање компетентности аутора постављамо питање одговорности надлежног министарства и очекујемо да се јавности објасни шта је била конкретна улога Министарства заштите животне средине у изради овог документа.	
Јавност није на адекватан начин обавештена о нацрту стратегије и само делу јавности је пружена могућност да поднесе примедбе и мишљења	Министарство заштите животне средине, у складу са објављеним јавним позивом за учешће у јавној расправи о Предлогу програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. године до 2030. године са Акционим планом (https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucesce-u-javnoj-raspravi-o-predlogu-programa-zastite-vazduha-u-republici-srbiji-za-period-od-2022-do-2030-godine-sa-akcionim-planom)(“Стратегија заштите ваздуха” или “Стратегија”), омогућио увид у нацрт Стратегије заштите ваздуха само одређеном делу јавности, будући да је документ на јавном увиду учинио доступним јавности искључиво путем интернета, чиме је онемогућио лицима која немају	Јавна расправа је спроведена у складу са Пословником Владе који у члану 41. прописује: „Одлуку о спровођењу јавне расправе, програм јавне расправе и рок у којем се она спроводи одређује надлежни одбор, на предлог предлагача. Поступак јавне расправе започиње објављивањем јавног позива за учешће у јавној расправи са програмом јавне расправе на интернет страници предлагача. Јавни позив садржи и информације о образовању и саставу радне групе која је припремила нацрт односно предлог акта који је предмет јавне расправе. Програм јавне расправе обавезно садржи: нацрт односно предлог акта који је предмет јавне расправе са образложењем и прилозима утврђеним овим пословником, рок за спровођење јавне расправе, важне

	приступ интернету да изврше увид и упознају се са садржином Стратегије. Наиме, Министарство заштите животне средине у позиву наводи да се „<i>Текст Предлога програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом, као и пратеће Образложење можете преузети овде.</i>“, што недвосмислено указује на следеће: - нацрт Стратегије није изложио на јавни увид у згради надлежног органа; - и/или јавност није обавестио о могућности да увид у предметни документ изврши у згради надлежног органа. Омогућавањем јавног увида и подношења примедби само одређеном делу јавности Министарство заштите животне средине је поступио супротно одредбама садржаним у члану 6. и 7. Закона о ратификацији Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука на правну заштиту у питањима животне средине („Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 38/09)(„Архуска конвенција“).	информације о активностима које се планирају у оквиру јавне расправе (одржавање округлих столова, трибина, адресу и време њиховог одржавања и др.), начин достављања предлога, сугестија, иницијатива и коментара, као и друге податке значајне за њено спровођење. Рок за достављање иницијатива, предлога, сугестија и коментара у писменом или електронском облику износи најмање 15 дана од дана објављивања јавног позива. Јавна расправа траје најмање 20 дана.” Члан 45. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, број 8/19) прописује да се поступак јавне расправе о предлогу документа јавне политике спроводи у складу са Пословником Владе. У складу са мерама Владе РС за спречавање и сузбијање заразне болести ковид-19 Предлог програма заштите ваздуха није био изложен на јавни увид у згради надлежног органа.
Регулатива у секторима који су повезани са квалитетом ваздуха - Сектори енергетике и производње (стр. 7-8.)	У Стратегији је исправно наглашена Уредба о граничним вредностима емисија (загађујућих материја) у ваздух из постројења за сагоревање (Службени гласник РС, бр. 6/16 и 67/21) као кључни подзаконски акт који уређује питање граничних вредности емисија из великих постројења за сагоревање. Скрећемо пажњу да израђивач пропушта чињеницу да је Уредба измењена и допуњена 2021.	Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године у које спада и НЕРП. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и

године. Иако се измене не односе на сектор енергетике налазимо да у једном стратешком документу који израђује Министарство заштите животне средине не би требало да се налазе овакви пропусти. Међутим, када је у питању сектор енергетике израђивачи Стратегије погрешно интерпретирају горе поменуто Уредбу и извлаче погрешне закључке о ефектима примене, тачније, одсуства примене овог подзаконског акта. Наиме, Уредбом је јасно и недвосмислено утврђено да се Национални план (а не Програм) за смањење емисија (НЕРП) примењује од 1. јануара 2018. године те поражавајућа чињеница да је Влада Србије овај документ, у неодговарајућој правној форми, усвојила тек почетком 2020. године уопште не утиче на његову примену. НЕРП се свакако не примењује ни сада када је усвојен, као што се није примењивао ни 2018. и 2019. године. Ту веома важну околност, да надлежне институције не примењују прописе, израђивачи Стратегије посвећено и упорно игноришу, те извлаче погрешне претпоставке које ће сигурно имати ефекта и на примену ове Стратегије. Важно је скренути пажњу да није потпуно тачно, нити у пракси утемељено, тумачење израђивача да ће спровођење НЕРП-а до 2027. довести до знатних смањења загађујућих материја у ваздуху. Пре свега, усвајајући НЕРП у неодговарајућој правној форми Влада уопште није обезбедила гаранције за примену овог плана (О овом питању се

оквирима предвиђеним у тим документима.

можете информисати више овде: <https://www.reri.org.rs/kako-zakasnelo-neusvajanje-nerp-a-utice-na-zagadenje-vazduha/>). Затим, НЕРП, као инструмент за примену Уредбе о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање, не предвиђа 2027. годину као годину у којој би требало да се остваре знатна смањења загађујућих материја у ваздуху. НЕРП-ом су утврђене максималне годишње количине емисија, и то за сваку годину од 2018. до 2027. До сада до смањења количине сумпор-диоксида није дошло нити једне године од када је НЕРП формално у примени (заправо, дошло је до повећања емисија сумпор-диоксида). Нејасно је одакле Израђивач црпи оптимизам и закључује да ће спровођење НЕРП-а до 2027. довести до знатних смањења загађујућих материја у ваздуху ако га објективне околности сурово демантују. Ни мере које се односе на смањење азотних оксида и прашкастих материја нису у директној вези са применом НЕРП-а већ су резултат активности из периода пре 2018. године (тачније мера предузетих до 2014. године имајући у виду да након тога нису предузимане друге мере усмерене на смањење наведених загађујућих материја из постројења обухваћених НЕРП-ом). Да је, у складу са законом, спроведена анализа ефеката прописа, посебно оних које израђивач Стратегије овде наводи као кључне, неизоставно би схватио да то што је Влада усвојила неки документ уопште

не гарантује да ће тај документ бити и примењен и да ће дати очекиване позитивне ефекте.

Стратегија која је предмет јавног увида обухвата период од 9 година (2022 – 2030). Могуће је, али мало вероватно, да ће доћи до значајних промена у погледу загађења сумпор-диоксидом у првим годинама примене ове Стратегије. То се лако може закључити ако имамо у виду да је до сада изграђено само једно постројење за одсумпоравање (које и три године након изградње нема употребну дозволу) а да је изградња два постројења за одсумпоравање у оквиру термоелектране Никола Тесла тек на почетку.

Израђивач би морао да се осврне на чињенице које су му биле доступне у извештајима које Република Србија доставља Енергетској заједници те да ревидира своје оптимистичке закључке о ефектима непостојеће примене НЕРП-а. Када би то учинио, а немамо сумњу у то да неће, схватио би да у овој Стратегији недостају мере које се односе на благовремено санкционисање оператера који не поштују важеће прописе.

Израђивач Стратегије не разматра смањење емисија до којих ће доћи гашењем термоелектране Морава у мају 2022. године и блокова термоелектране Колубара А између марта 2022. и децембра 2023. у складу са обавезама преузетим Уговором о оснивању Енергетске заједнице и Уредбом о граничним вредностима емисија

(загађујућих материја) у ваздух из постројења за сагоревање. Израђивач Стратегије такође пропушта да констатује чињеницу да је 17. новембра ове године усвојен Закон о изменама и допунама Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. У неутралном и дескриптивном тону Израђивач се уопште не осврће на две кључне чињенице: примена овог закона је у потпуности била неуспешна а померање рока за издавање интегрисаних дозвола до краја 2024. (а не 2025.) никако неће допринети решавању проблема. Како је могуће да Израђивачу бар није било истраживачки интересантно да се запита како ће надлежни органи у року од 3 године издати 181 интегрисану дозволу ако су у претходних 18 година издали тек 46 (према подацима из образложења за измене закона)? Да се запитао, а није и неће, онда би ревидирао и мере које се односе на област интегрисаног спречавања и контроле загађивања.

Такође, израђивач Стратегије се не оптерећује разлозима због којих све агломерације које се налазе у трећој категорији немају усвојене планове квалитета ваздуха, нити што постојећи планови квалитета ваздуха очигледно не доприносе смањењу загађујућих материја у амбијенталном ваздуху. Разлоге за овакве недостатке можемо, између осталих, тражити и у чињеници да је Стратегија основни документ на основу кога се доносе планови квалитета ваздуха,

	а да насловно министарство више од 10 година није израдило овај документ. Подносилац сматра да је неопходно да Стратегија садржи опис напретка који је постигнут у референтном периоду, као и степен усклађености са законима којима се обезбеђује смањење емисија (у квантитативном или квалитативном смислу), те да је од изузетне важности утврдити узроке због којих постојеће мере нису спроведене.	
Предвиђене мере не садрже анализу у погледу добити и трошкова, утицаја на здравље и животну средину	Предвиђене мере и активности у нацрту Стратегије не садрже анализу ефеката, ни у погледу смањење загађења (колико ће свака мера појединачно допринети смањењу аеро загађења), нити у погледу утицаја на здравље становништва (колико ће свака мера појединачно допринети смањењу негативних утицаја на здравље становништва), нити анализу економске оправданости појединих мера. Без анализе ефеката предложене мере не могу бити усвојене јер анализу ефеката изричито прописује Закон о планском систему („Сл. гласник РС“ бр. 30/18), те у овом случају нису испуњени ни формални услови за усвајање Стратегије. Наиме, без анализе у погледу добити и трошкова и утицаја на здравље и животну средину није могуће мерити остваривање циљева плана, нити је могуће утврдити најповољније опције, односно одабрати одређене мере, а не неке друге, уколико их није поредио у погледу друштвене користи и друштвеног трошка реализације тих мера.	Не прихвата се примедба. У оквиру Поглавља 5 Сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха, дати су трошкови и сценарији ублажавања утицаја на здравље и животну средину. Такође, предлогу програма је претходио низ докумената у којима су дати извештаји са анализама и исте можете пронаћи на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/. Примедбе везане за динамику издавања интегрисаних дозвола нису предмет Предлога програма.

Да је израђивач Стратегије спровео адекватну анализу ефеката он би утврдио да мере које подразумевају спровођење закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине не могу допринети остварењу специфичног циља 1 *Смањење емисија CO2 за 92% и суспендованих честица ПМ2.5 за 58,3% из сектора енергетике 2030. године у поређењу са 2015. годином* из простог разлога што је баш на предлог надлежног министарства одложена примена истог. Основни инструмент за регулисање емисија у ваздух, воду и земљиште пореклом из индустрије јесте ИРПС директива, која је транспонована у национални правни систем Републике Србије кроз Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. Ове дозволе обезбеђују свеобухватну заштиту ваздуха, воде и земљишта од загађивања, превенцију настанка загађења и примену најбољих и по животну средину најприхватљивијих техничких решења. Ове дозволе обезбеђују да и велики загађивачи послују у складу са високим стандардима заштите животне средине и тиме не причињавају штету здрављу људи и животној средини. Израђивач Стратегије не узима у обзир чињеницу да је наведени закон измењен те да су велики загађивачи ослобођени обавезе да прибаве интегрисану дозволу до краја 2024. године, и у том смислу не пружа одговор на који начин ће се постићи смањење емисија из индустрије, а нарочито посебни циљ 1 *Смањење*

емисија SO₂ за 92% и суспендованих честица ПМ_{2.5} за 58,3% из сектора енергетике 2030. године у поређењу са 2015. годином. Оно што је нарочито забрињавајуће јесте чињеница да израђивач Стратегије предвиђа да је рок за спровођење мере која треба да обезбеди испуњење посебног циља 1 - *Обезбедити да сва велика постројења за сагоревање и велика индустријска постројења из Анекса 1 Директиве о индустријским емисијама имају издате интегрисане дозволе крај 2025. године*, а што није у складу ни са измењеним Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине који као крајњи рок за прибављање ових дозвола прописује 31. децембар 2024. године, а нарочито није у складу са законом на који се израђивач Стратегије позива имајући у виду да је рок из тог закона истекао још 31. децембра 2020. године.

Даље, Подносилац истиче да предвиђено повећање броја радних места као мера у оквиру акционог плана мора бити реализована у краћем року како би се обезбедило да до краја 2024. године сва постројења имају интегрисану дозволу (недопустиво је поставити рок до 2023. године за ангажовањем додатних запослених и ојачавањем административних капацитета), а све имајући у виду да је за 18 година издато укупно 46 од 227 дозвола, те није јасно на који начин ће се за три године издати 181 дозволу? Такође, није јасно зашто се не предвиђа ојачавање административних

	капацитета на локалном нивоу, када је познато да неке локалне самоуправе немају нити једно лице које је ангажовано на овим пословима? На ова питања израђивач Стратегије није дао одговор. Уколико имамо у виду да се и у земљама са бољим административним капацитетима просечно издају 3 до 4 дозволе годишње јасно је да предвиђени капацитети нису довољни за остваривање законске обавезе која подразумева да до краја 2024. године сви оператери поседују интегрисане дозволе. Није јасно због чега израђивач Стратегије није предвидео да се једноставно примени важећи закон, имајући у виду да је за оператере који не поступају у складу са Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађења животне средине, односно послују без интегрисане дозволе, прописана новчана казна у износу од 150.000 до 3.000.000 динара, а за одговорно лице у оператеру новчана казна у износу од 30.000 до 200.000 динара. Из наведених средстава се могу обезбедити средства за финансирање спровођења мера. Подносилац указује да према његовим сазнањима до данас ни један оператер није кажњен због спровођења активности без интегрисане дозволе, а 181 постројење је готово годину дана спроводило своје активности без интегрисане дозволе.	
Стратегији недостају климатски подаци, циљеви нису усклађени са циљевима у области климатских промена	Чланом 28. Закона о заштити ваздуха прописани су обавезни елементи које стратегија заштите ваздуха мора да	Не прихвата се примедба. Документ је израђен у складу са Законом о планском систему и Уредбом о методологији

садржи, и између осталог прописано је да стратегија заштите ваздуха мора да садржи **климатске податке**. Међутим израђивач Стратегије уопште не пружа климатске податке, нити податке о усклађености са другим јавним политикама и међународно прихваћеним обавезама. У Стратегији се наводи да *ова визија значи да ће до 2030. године промене уведене у оквир релевантних политика о квалитету ваздуха у Србији омогућити земљи да изађе на несметан пут ка обезбеђивању чистог ваздуха за све, свдећи трошкове на минимум и повећавајући користи за здравље које проистичу из такве промене у земљи, која је такође предвиђена у националном оквиру за климатске промене са којим је визија овог програма усклађена*.
Подносилац истиче да није јасно са којим тачно националним оквирима за климатске промене је визија овог програма усклађена. Израђивач Стратегије се у истој искључиво позива на неамбициозни сценарио М2 из неусвојене стратегије нискоугљеничног развоја, те тако наводи да се *сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха надовезују на климатски сценарио М2 припремљен у процесу Стратегије развоја нискоугљеничне привреде Србије и знатно одступају од правца кретања емисија у Србији из основног сценарија WEM, а временски крећу од смањења загађења ваздуха од 2020. године и даље*. Израђивач стратегије не пружа детаљније податке о сценарију М2, а који су за сада

управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика..

Предлог програма израђен је на основу низа извештаја који садрже детаљне анализе различитих података који су били доступни у Републици Србији, а који су доступни на веб страни пројекта <https://eas3.euзatebe.rs/>.

Скрећемо пажњу да се Акциони план ажурира на три године и да ће његове измене узети у обзир сва релевантна стратешка документа и прописе која у том тренутку буду на снази.

доступни само члановима радне групе за израду ове стратегије нискоугљеничног развоја, већ у фус ноти (!) објашњава да је то сценарио који подразумева „имплементацију свих правних тековина ЕУ, у целости транспоноване и имплементиране, и постигнуте су у поређењу са 1990. годином емисије гасова са ефектом стаклене баште од 33,3%; 28,9% употребе обновљивих извора до 2030. и 24,5% побољшање енергетске ефикасности, као допринос Србије циљевима ЕУ.“

Израђивач стратегије у потпуности занемарује чињеницу да је у току поступак израде Интегрисаног националног плана за енергетику и климу за период 2021–2030. године, са визијом до 2050. године (ИНЕКП), као један од најважнијих докумената у области енергетике и климатских промена који представља **основ енергетске политике сваке државе која је овај јавно-политички документ прихватила**. Овим документом ће се поставити циљеви и активности које држава планира да предузме како би спровела енергетску транзицију. У том смислу, неопходно је обезбеди усклађеност циљева из Стратегија са циљевима који ће бити постављени у ИНЕКП-у. Ово нарочито из разлога што стратешка опредељења за развој сектора енергетике морају бити усклађена са потврђеним међународним уговорима и обавезама Републике Србије, те додатном чињеницом да Република Србија нема јасну визију своје енергетске

политике и често њени највиши прописи у области енергетике нису усклађени са међународним циљевима и обавезама. Наиме, Србија предвиђа да ће постати чланица ЕУ у наредних десет година, што је важан економски, социјални и развојни циљ. Бројне директиве и стратегије ЕУ пренесене су у српске законе и стратегије како би се поједноставили пут ка приступању. Док државе ЕУ поступно укидају угаљ као енергетски ресурс, а ЕУ тежи нето нултој емисији до 2050. године, Србија на том пољу заостаје и развија нове термо-енергетске пројекте у нацрту Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године.² Док са једне стране, Србија довршава своју Стратегију и акциони план за нискоугљенични развој и ИНЕКП она још увек улаже у нове капацитете. Са друге стране, Република Србија је потписивањем Зелене агенде за Западни Балкан потврдила посвећеност циљевима климатске неутралности Европе до 2050. и заједничком раду на декарбонизацији енергетског сектора са ЕУ и партнерима са Западног Балкана. Климатски циљеви Европске уније до 2030. подразумевају смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште за 55% у односу на 1990. годину и учешће обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи од најмање 32%. ИНЕКП би требало да одреди смер националних енергетских и климатских

² Табела 4.1. Потенцијални пројекти изградње нових производних капацитета у електроенергетском сектору у периоду до 2035. године, у оквиру поглавља 2.5.4.3.1. Производња електричне енергије

циљева и политика на начин који је у складу са обавезама које су преузеле уговорне стране према Париском споразуму, као и са другим могућим дугорочним енергетским и климатским циљевима за 2030. Сценарио М2, на који указује израђивач Стратегије се заснива на претходним, мање амбициозним циљевима Европске уније, што је и очекивано имајући у виду временски период у којем је исти припреман. Тренутно је у току рад на новој стратегији, и очекује се да се напусти овај М2 сценарио, баш због своје неажурности. Србија се ратификацијом Париског споразума обавезала да учествује у глобалној иницијативи за смањење глобалног загревања и емисија гасова са ефектом стаклене баште. Споразум о стабилизацији и придруживању и Париски споразум утврђују обавезе Републике Србије и предвидљиве очекиване исходе јавно-политичких активности. Своје циљеве за смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште до 2030. године Република Србија би требало да постави новом националном стратегијом за борбу против климатских промена (*стратегија која још увек није усвојена*). Оно што је важно јесте и да изабрани циљеви у Стратегији, поред оних у ИНЕКП-у буду усклађени и са националним доприносима Републике Србије. Република Србија саопштила је 2015. године своје намераване националне климатске доприносе. У овом документу, Србија се обавезала да до 2030. године смањи своје

емисије гасова са ефектом стаклене баште за **9.8% у односу на 1990.** која је дефинисана као базна година. У **фебруару 2020. године** формирана је радна група за израду новог национално утврђеног доприноса, који је требало да постави амбициозније циљеве у погледу смањења ГХГ емисија - међутим овај документ до данас није представљен јавности, а према нашим информацијама надлежно Министарство за заштиту животне средине још увек нема коначну верзију овог документа. У нацрту Национално утврђеног доприноса предложено је умањење гасова са ефектом стаклене баште од 33% до 2030. године у односу на 1990. годину. Имајући у виду податке из извештаја Агенције за заштиту животне средине о стању животне средине из 2016. године, процењено је да је Србија већ у 2015. години постигла умањење емисија са ефектом стаклене за 26 %, што заиста представља неприхватљиву (не) амбициозност од 6% за 15 година. У том смислу неопходно је обезбедити усклађеност ових области, нарочито са оним подацима који се користе за одређивање пројекција ГХГ у контексту планова за климу и енергију. Такође, израђивач Стратегије предвиђа неке мере и за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије, али не осигурава да они буду усклађени са другим секторским јавним политикама нити међународно прихваћеним обавезама. Као потписница Уговора о оснивању Енергетске заједнице, Република Србија је имала обавезу да до

	2020. оствари удео од 27% обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи, коју није испунила.	
Нацрт плана не предвиђа прецизне индикаторе за праћење смањења броја превремених смрти услед честичног загађења	Индикатори за праћење смањења броја превремених смрти услед честичног загађења су глобално усвојени и као индикатори циљева и подциљева одрживог развоја који се односе на загађење ваздуха и људско здравље. Методологија праћења здравствених ефеката загађеног ваздуха глобално је договорена и усвојена на нивоу Уједињених нација 2015. године уз усвајање Агенде за одрживи развој 2030. Република Србија ради на имплементацији Агенде за одрживи развој Уједињених нација 2030. Постоје два циља и договорени индикатори који се односе на квалитет ваздуха, а постоји и пратеће методолошко упутство Светске здравствене организације на који начин се ови индикатори прате. Неопходно је да Стратегија садржи прецизне индикаторе и циљеве који се односе на смањење емисија РМ 2.5 честица и квантификацију ефеката смањења у погледу броја превремених смрти услед загађења. Неприхватљиво је да се тек 2026. године сведе рачуни и проверава испуњеност општег циља, већ се то мора чинити у краћим роковима како би се проценило да ли предвиђене мере дају очекиване резултате. Процес усклађивања са правним прописима Европске уније подразумева,	Не прихвата се примедба. Табела 8-1 садржи адекватне индикаторе и циљеве који се односе на смањење емисија РМ 2.5 честица и квантификацију ефекта смањења у погледу броја превремених смрти услед загађења.

	између осталог, усвајање и примену права које се односи на квалитет ваздуха. У том смислу важно је напоменути да Европска унија тренутно ревидира граничне вредности емисија загађујућих материја у ваздух, а како би се ускладила са новим смерницама Светске здравствене организације (СЗО) које су објављене 22. септембра 2021. године. Подносилац истиче да је неприхватљиво да предметна Стратегија не указује нити узима у обзир нове смернице СЗО.	
Израђивач Стратегије је погрешно утврдио разлоге за прекорачење емисија сумпор-диоксида у Бору	Израђивач Стратегије погрешно сматра да су разлози за прекорачење емисија сумпор-диоксида у Бору сувише висока постављена гранична вредност емисија на националном нивоу, док узрок представља одсуство имплементације постојећих прописа, те самим тим израђивач Стратегије прописује мере које неће довести до смањења загађења у Бору. Наиме, Подносилац је уочио тенденцију надлежних државних органа да бирају да, уместо механизма заштите јавног интереса који за последицу може и треба да има оштрије санкције по правно и одговорно лице, користи блажи механизам, којим практично омогућава привилегованим компанијама да након судских поступака, чак и у случају осуђујуће пресуде, несметано наставе са спровођењем штетних радњи уз плаћање (за њих) симболичних новчаних казни. У Бору је, из наведених разлога, тренд	Не прихвата се примедба. Дисперзионо моделовање емисија SO2 показује да применом постојећих граничних вредности за производњу бакра није могуће постићи усклађеност са захтевима квалитета ваздуха који су утврђени Директивом 2008/50/ЕЗ о квалитету амбијенталног ваздуха и чистијег ваздуха за Европу.

загађења ваздуха настављен, али су подаци за 2020. годину нарочито забрињавајући имајући у виду да је концентрација сумпор-диоксида опасна по здравље људи забележена чак 25 пута, што је готово душло више него током 2019. године. Наравно, да надлежно министарство није одложило рок примене Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања израђивач Стратегије не би морао да проблем подиже на регулаторни ниво већ би једноставно предвидео меру постављања строжих критеријума у интегрисаној дозволи. Такође, рокови за спровођење ових мера су недопустиво дугачки, нарочито имајући у виду податке из студије „Унапређење управљања контаминираним локалитетима у Србији подручјима - Јачање националних капацитета и интерсекторских синергија у области безбедног управљања контаминираним локалитетима и опасним хемикалијама у циљу превенције штетног утицаја на здравље људи и животну средину у Републици Србији” израђеној од стране Министарства здравља, Министарства заштите животне средине и Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” из 2020. године (а коју израђивач Стратегије не помиње). У предметном програму стоји да за све малигне туморе осим тумора коже, постоји значајно већи ризик у оболевању и код мушкараца и код жена. Овај образац се опажа за специфична места локализације рака, укључујући и рак

	колона и ректума, панкреаса, бубрега, бешике, штитасте жлезде, лимфоетског ткива, Хоџкиновог и не-Хоџкиновог лимфом, леукемија и мезотелиом а значајно већи ризик у оболевању од рака плућа је регистрован и код мушкараца и код жена у Бору. Додатно, Подносилац указује да није јасно зашто нису предвиђене и посебне мере за смањење емисија загађујућих материја из бившег комплекса Железаре Смедерево, имајући у виду да мерно место „Радицац”, које се налази у непосредној близини Железаре, представља место на којем је забележен највећи број дана са прекомерним загађењем у читавој држави - 148 дана прекомерног загађења суспендованим ПМ10 честицама.	
Начело одговорности загађивача и његовог правног следбеника	Подносилац сматра да је потребно размотрити, у погледу финансирања, као и погледу јачања инструмената за примену Стратегије, доследну примена начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника, које је утврђено важећим Законом о заштити животне средине у члану 9. став 1. тачка 5. Ово начело је врло јасно и може се применити кроз предвиђање одговарајућих мера у Акционом плану који прати Стратегију. А управо су инспекцијски органи који врше надзор над применом закона о области заштите животне средине надлежни да обезбеде доследну примену начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника. Такође, неопходно је да новчане казне буду адекватне, имајући у виду да су новчане казне које прате	Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха.

	осуђујуће пресуде далеко ниже од максималне границе која је прописана Законом о заштити ваздуха за привредни преступ. Интегрисање начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника имало би позитиван ефекат на примену Стратегије. Такође, поступајући органи би требало да уместо пријаве за привредни преступ подносе кривичне пријаве, а за које су прописане строже казне. Утврђивање мера и активности које се односе доследну примену начела одговорности загађивача и његовог правног следбеника управо би допринело остваривању општих и посебних циљева Стратегије, посебно оних који се ослањају на неутемељену претпоставку да ће се надлежни органи и оператери понашати у складу са законом.	

Мирјана Јовановић-БЕОГРАДСКА ОТВОРЕНА ШКОЛА

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Национални план за смањење емисија (НЕРП)	У оквиру Програма се наводи да је до смањења емисија одређених гасова у ваздуху дошло захваљујући спровођењу НЕРП-а, као и да се смањења емисија предвиђена сценариом WEM углавном дешавају захваљујући спровођењу НЕРП-а. Како је са спровођењем НЕРП-а Србија требала да почне од 1. јануара 2018.године, осим што се значајно	Не прихвата се примедба. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до

	каснило са усвајањем овог документа, извештаји ЕПС-а за претходне три године показују да су максималне годишње емисије сумпор диоксида и прашкастих материја прекорачене у неколико великих постројења, и самим тим да се НЕРП не спроводи. Питање је зашто се сценарији развијени у овом Програму ослањају на претпоставку спровођења НЕРП-а, када се у пракси до сада показало да то није случај, односно да се НЕРП ефективно не спроводи?	краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.
Сценарио М2 и Стратегија нискоугљеничног развоја	На страни 27, у оквиру поглавља 5 Сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха наводи се: <i>"Сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха надовезују се на климатски сценарио М2[1] припремљен у процесу Стратегије развоја нискоугљеничне привреде Србије..."</i> Нејасно је зашто се Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом, позива на Стратегију нискоугљеничног развоја када овај документ никада није усвојен, и самим тим и није важећи документ. Климатски сценарио М2 на који се сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха ослањају је ниско амбициозан сценарио нацрта Стратегије нискоугљеничног развоја који је развијан у циљу усклађивања са циљевима ЕУ, када су сада већ застареле климатске политике биле важеће у ЕУ. Тада је на нивоу Европске уније циљ био смањење	Не прихвата се примедба. Скрећемо пажњу да се Акциони план ажурира на три године и да ће његове измене узети у обзир сва релевантна стратешка документа и прописе која у том тренутку буду на снази.

емисија стаклене баште за 40% до 2030. године, односно смањење наведених емисија за 80 до 95% до 2050. године. У међувремену су усвојени нови циљеви на нивоу Европске уније, заједно са усвајањем Европског Зеленог договора, као и "Fit-for-55" пакета, промењени су циљеви на смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште за 55% до 2030. Године у односу на 1990. годину, и постизање климатске неутралности до 2050. године. Стога је сценарио М2, на који се Програм ослања, застарео и недовољно амбициозан, поред тога што се налази у документу који званично није никада усвојен.

Поред тога, тренутно су у процесу израде два важна документа – Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године и Интегрисаног националног енергетског и климатског плана за период 2021-2030. године, са визијом до 2050. Да ли је, приликом израде Програма и дефинисања сценарија, Израђивач Програма узео у обзир израду ова два документа и на који начин ће се остварити усклађивање Програма са наведеним документима? За потребе израде Интегрисаног националног енергетског и климатског плана је Министарство рударства и енергетике радило моделовање нових сценарија, који су усклађени са новим политикама Европске уније, Зеленом агендом за Западни Балкан и Софијском декларацијом, коју је Србија потписала. Стога скрећемо пажњу Министарству

	заштите животне средине и Израђивачу програма да код Министарства рударства и енергетике постоје нови подаци који могу унапредити садржај Програма, те препоручујемо да се са истима упознају и уврсте их у Програм.	
Интегрисано спречавање и контрола загађења	Израђивач Програма се у опису регулативе позива на Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (ИРПС), који је донесен у децембру 2004, те наводи да је Закон измењен и допуњен у децембру 2015. године (Службени гласник Републике Србије, бр. 135/04, 25/15). Израђивач се даље у опису мера такође позива на спровођење овог Закона (на пример, код Посебног циља 1: Смањење емисија SO₂ за 92% и суспендованих честица PM_{2.5} за 58,3% из сектора енергетике 2030. године у поређењу са 2015. годином). У очекивању испуњења циљева Програма израђивач Програма се значајно ослања на спровођење Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. Истовремено, израђивач Програма је пропустио да узме у обзир да је је 17. новембра 2021. године Скупштина Србије усвојила Закон о изменама и допунама Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, којим се рок за издавање интегрисаних дозвола помера на 31. децембар 2024. године, што ће	Не прихвата се примедба. Наведена примедба није предмет Предлога програма.

несумњиво имати утицаја на ниво емисија загађујућих материја у ваздух из индустријских постројења која су предмет овог Закона (подсећамо, ту спадају неки од највећих загађивача, попут термоелектрана, топионица бабра, железара, цементара који и даље послују без интегрисаних дозвола, што им је овим изменама Закона омогућено још 3 године). У предлогу мера и разматраним сценаријима којима треба достићи циљеве Програма Израђивач се не осврће чак ни на чињеницу да је држава Србија за 18 година примене Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине успела да изда само 46 интегрисаних дозвола (од укупно 227 колико је процењено да има постројења која подлежу одредбама овог Закона). Чињеница да је спровођење овог Закона у било неуспешно, да је спровођење Закона поново одложено без конкретних корака да се препреке у спровођењу отклоне (попут недостатка капацитета за обављање послова на издавању интегрисаних дозвола на националном и локалном нивоу) ни на који начин није узета у обзир у разматрању предложених мера и очекиваних исхода Програма, иако ће несумњиво имати значајне утицаје. Уколико се овај Закон буде спроводио на исти начин као у претходних 18 година (а немамо разлога да мислимо другачије), то ће несумњиво довести до тога да циљеви Програма не могу бити остварени. Стога је неопходно да се Израђивач Програма осврне на овај ризик и пронађе

	алтернативне мере митигације ризика, како остварење циљева Програма не би било угрожено.	
Енергетско сиромаштво и загађење ваздуха	У Табели 7-3: <i>Списак мера са основним описом, загађујућим материјама, уштедама емисије и имплементационим органима</i> Под мером: <i>Финансијски подстицаји за бржу замену кућних грејних тела новим еко-дизајнираним уређајима и топлотним пумпама, уз већи проценат замене у Крагујевцу, Београду, Нишу, Ваљево и Ужицу</i> Предвиђене су мере које треба да доведу до замене кућних грејних тела, пре свега кроз субвенције односно подстицаје. Предложено је да износ финансијских подстицаја буде 50% на целој територији Србије, осим у Београду, Крагујевцу, Нишу, Ваљево и Ужицу, где Програм разматра подстицаји на нивоу од 80% износа инвестиције Најпре, није јасно на основу ког прорачуна се дошло до ових процентуалних подстицаја од 50% односно 80%, па би било добро да Израђивач Програма појасни зашто предлаже баш ове износе. Осим тога, ни на који начин се појам енергетског сиромаштва не третира у дизајну ових мера, те би било неопходно уврстити га и препознати енергетско сиромаштво као посебан проблем који је уско повезан са загађењем ваздуха. Постоји огроман број	Делимично се прихвата примедба. У табели 7 3: Списак мера са основним описом, загађујућим материјама, уштедама емисије и имплементационим органима WAM C1 у опису мере Финансијски подстицаји за бржу замену кућних грејних тела новим еко-дизајнираним уређајима и топлотним пумпама, уз већи проценат замене у Крагујевцу, Београду, Нишу, Ваљево и Ужицу унето је и следеће: „Износ финансијских подстицаја је следећи: 50% на целој територији Србије, осим у Београду, Крагујевцу, Нишу, Ваљево и Ужицу, где се разматрају подстицаји на нивоу од 80% износа инвестиције (за социоекономски најугроженије подносиоце захтева, треба размотрити подршку у износу од 100%). Износ подршке може се прилагођавати како би се одговорило на услове на тржишту у време пружања подршке. Приликом разматрања износа финансијске помоћи, треба узети у обзир социо-демографске особине подносилаца захтева, укључујући родну компоненту, уз посебан осврт на енергетско сиромаштво.“

	грађана Србије који се греју на најнеефикасније уређаје, користе најнеквалитетнија горива (па чак и ресурсе који нису горива, попут гума, старе обуће, намештаја итд.) и који на тај начин веома доприносе загађењу ваздуха. Ови грађани не би били у могућности да самостално финансирају ни 20% потребних инвестиција, те је неопходно да Програм предвиди мере које ће обухватити и ову групу становника Србије. Министарство рударства и енергетике је током лета 2021. године основало Националну коалицију за смањење енергетског сиромаштва, како би решило овај проблем. Министарство заштите животне средине је према доступним подацима члан ове Коалиције, те препоручујемо Израђивачу да се упозна са резултатима рада овог тела и у Програм уврсти мере које ће на адекватан начин одговорити на проблем енергетског сиромаштва.	
Коментар 5: (Не)јасно представљање података у Програму Документ обилује подацима за које није наведен извор или је нејасан начин на који су они графички представљени, или су наведени извори који се не могу пронаћи.	На пример, у објашњењу самих сценарија у фусноти број 24 наводи се: Детаљан извештај о сценаријима WAM A, WAM B и WAM C доступан на https://www.ekologija.gov.rs. Међутим, претрагом на сајту Министарства није могуће пронаћи ова документа. Извештај о сценаријима је могао бити дат јавности уз сам нацрт Програма. Други пример је Табела 7.2 Утицаји мера	Не прихвата се примедба. Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/.

	на животну средину према загађујућим материјама и мерама, где су дати проценти у којима нека загађујућа материја утиче на животну средину (на пример, код мере 1 загађујућа материја NOx утиче на животну средину 4,5%) али без икаквог објашњења како се до ових бројева дошло и шта они заправо представљају. Потребно је приказати ове утицаје на начин који је разумљив просечном грађанину. Трећи пример је Слика 23: Процена трошкова и користи за сценарије ублажавања применом VOLY методе вредновања морталитета, где у легенди уз слику нису дата објашњења за све што се на слици налази, па је слика прилично нејасна. Потребно је дати изворе информација за све податке, појаснити начине на који се до података и закључака дошло и на јасан и једноставан начин представити информације тако да оне буду разумљиве широј јавности.	
Планови квалитета ваздуха	Питање локалних планова квалитета ваздуха није адекватно третирано овим документом. Планови квалитета ваздуха помињу се у делу Предлога Програма који се односи на Национални оквир јавне политике (2.2), уз таксативно навођење градова и агломерација које имају или усвојен или израђен План квалитета ваздуха. Питање учинковитости Планова квалитета ваздуха који су до сада усвојени, као ни анализа ефеката Планова није спроведена. Ово би било важно урадити из неколико разлога. Пре свега,	Не прихвата се примедба. Проблематика планова квалитета ваздуха је обрађена у нацрту Специфичног плана за имплементацију директива 2008/50/ЕЗ, 2004/107/ЕЗ и 2015/1480/ЕЗ.

	План квалитета ваздуха је кључни инструмент јавне политике у области заштите ваздуха на локалном нивоу. Планови квалитета ваздуха усвојени на основу важећег Закона о заштити ваздуха нису дали резултате, те ниједан град или агломерација није на основу спровођења Плана остварио унапређење квалитета ваздуха. Неки од кључних недостатака до сада усвојених и израђених планова су: то што не нуде визију смањења загађења и побољшања квалитета ваздуха; не садрже циљеве смањења загађења ваздуха, који би пружили полазну основу на мерење успеха спровођења Плана; предложене мере не садрже анализу у погледу добити и трошкова, као ни утицаја на здравље и животну средину; не садрже темељну анализу утицаја загађења ваздуха на здравље грађана. Једна од околности коју су представници јединица локалне самоуправе, који су радили на изради Плана квалитета ваздуха, наводили као посебно отежавајућу, јесте чињеница да су Планови рађени у недостатку државне Стратегије (коју би овај Програм требало да надомести). У том смислу, Предлог Програма требало би да понуди, како осврт на до сада израђене планове, тако и смернице у погледу израде будућих Плана, у погледу дефинисања визије и циљева смањења загађења.	
Локални мониторинг квалитета ваздуха	Предлог Програма ни на који начин не указује на један од кључних изазова у области заштите ваздуха, а то је стање локалног мониторинга квалитета ваздуха. Институт за јавно здравље Србије “Милан	Не прихвата се примедба. Мониторинг квалитета ваздуха је обрађен у оквиру Нацрта Специфичног плана за имплементацију директива 2008/50/ЕЗ, 2004/107/ЕЗ и 2015/1480/ЕЗ (квалитет

Јовановић Батут”, у свом Годишњем извештају о стању квалитета ваздуха измереног у мрежи институција јавног здравља за 2019. годину наводи следеће закључке:

- Да је настављен тренд мале заступљености мониторинга честичног загађења са честицама типа ПМ10 и ПМ2.5. што може имати озбиљне јавно-здравствене импликације, јер је јасно, и увидом у тај мали број анализа које су доступне, да је у току пораст концентрација честица у ваздуху.
- Запажен је веома заступљен тренд неправовременог потписивања уговора о праћењу квалитета ваздуха на нивоу локалне самоуправе, што веома отежава и, заправо, онемогућава ваљану анализу података, као и могућу процену утицаја квалитета ваздуха на здравље изложене популације.
- Премештање мерних места у току једне календарске године, као и напрасно укидање неких мерних места, нема стручно и научно утемељење и онемогућава сврсисходну анализу података и даљу процену утицаја аерозагађења на здравље изложене популације.
- Када је у питању учесталост мерења показатеља специфичног загађења, нарочито ПМ фракција, видно је смањен обим праћења, па се у неким градовима та активност спроводи и ређе од 60 дана у години. У овом случају, такво поступање можда јесте у складу са регулативом Републике Србије, али је неусклађено са

амбијенталног ваздуха)

препорукама Светске здравствене организације (2/3 дана у календарској години), а што би једино имало смисла са аспекта јавног здравља. С обзиром да то јесте велики финансијски трошак, неопходно је да се на нивоу локалне самоуправе изнађу фондови који би исту активност могли да подрже. Ако посматрамо број градова/насеља у којима се спроводи праћење присуства честица у амбијенталном ваздуху, оно је недовољно (само у 26 градова/ насеља), што отежава ширу анализу у смислу постојећих ризика по здравље изложене популације на нивоу државе.

- Број мерних места за све параметре који се прате у мрежи институција јавног здравља није дефинисан за дужи временски период. У том смислу, тај број зависиће од успеха у уговарању појединих ЗЈЗ/ИЈЗ и са министарством задуженим за област заштите животне средине, и са органима локалне самоуправе. Овим се објашњава и чињеница да се број мерних места у табелама овог извештаја мења, из године у годину.

- Већ годинама је запажен тренд неправовременог расписивања тендера, па самим тим и склапања уговора између јединица локалне самоуправе и локалних ЗЈЗ/ИЈЗ за извршавање уговорене активности праћења квалитета ваздуха на датој територији. То је проузроковало ситуацију да је веома често тешко спровести ваљану анализу квалитета ваздуха на одређеној територији надлежности институције која плаћа

	мерења. У званичну оцену квалитета ваздуха, коју даје Агенција за заштиту животне средине, поред резултата мерења квалитета ваздуха у државној мрежи, узети су као званични резултати мерења само 10 институција јавног здравља. Остали подаци, који се Агенцији достављају од стране јединица локалне самоуправе, у чијој је надлежности спровођење локалног мониторинга, приказују се илустративно и не узимају у обзир за доношење званичне оцене Ово резултира непотпуном сликом о загађењу ваздуха у држави. Предлог Програма би требало да се осврне на овај проблем и дефинише мере за унапређење локалног мониторинга, будући да није извршен мониторинг довољног обима. Ово је од изузетног значаја јер, поред стицања комплетне слике о стању квалитета ваздуха у целој држави, само резултати званичног мониторинга могу бити основ за предузимање било каквих мера јавних политика за унапређење квалитета ваздуха.	
Едукација о заштити и квалитету ваздуха, обука за спровођење најбоље праксе и подизање свести	У Табели 7-3: <i>Списак мера са основним описом, загађујућим материјама, уштедама емисије и имплементационим органима</i> Код Посебног циља 4: <i>Промоција преласка на чист ваздух за све</i> Под мером: <i>Едукација о заштити и квалитету ваздуха, обука за спровођење најбоље праксе и подизање свести</i>	Прихвата се примедба.

	Предложена је активност едукације са фокусом “на предшколске установе и школе до 12. разреда (вртићи, основне и средње школе)”. Скрећемо пажњу Израђивачу Програма да у Србији не постоји 12. разред школе, већ да постоји предшколско образовање (за децу од 6 месеци живота до поласка у основну школу), основно школско образовање у трајању од 8 година и средње школско образовање у трајању од 4 године. Могуће да системи са 12 разреда постоје у другим државама, али би Израђивач Програма требало да се упозна са системом образовања државе у којој је као консултант ангажован на изради документа јавне политике.	

Зорица Вуковић, Ваљево

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Израда овог документа страховито касни, што је произвело тешке последице по здравље људи у Србији и у Ваљево. Ради се о десетинама хиљада прерано изгубљених живота због утицаја загађеног ваздуха на здравље и милиони изгубљених година живота. Овај документ би морао да да одговор на питање зашто Република Србија, иако је била обавезна, није развила и применила овакав документ?	КАШЊЕЊЕ ИЗРАДЕ ОВОГ СТРАТЕШКОГ ДОКУМЕНТА НЕ СМЕ БИТИ РАЗЛОГ ДА ОЗБИЉНО БАВЉЕЊЕ ПРОБЛЕМОМ ЗАГАЂЕЊА ВАЗДУХА БУДЕ САДА НА ПОЧЕТКУ КАО ДА ЈЕ ПРОБЛЕМ НАСТАО КАД И ДОКУМЕНТ Република Србија од 2010. имплементира Програм заштите животне средине у коме су одређени краткорочни, средњорочни и дугорочни циљеви у области заштит ваздуха. Овде није приложен извештај о успешности реализације циљева овог	Не прихвата се примедба. Примедба се не односи на Предлог програма заштите ваздуха. Програм заштите ваздуха у РС за период од 2022. до 2030.године са Акционим планом није документ који треба да садржи извештај о успешности реализације циљева Програма заштите животне средине. Не прихвата се примедба. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures)

Програма.

Закон о планском систему Републике Србије да се приликом припрема докумената одређене политике мора спровести поступак евалуације и процене ефеката претходно реализованих мера. Зашто није спроведена евалуација? **МОЖДА ДЕТАЉНИЈЕ: ПОТРЕБНО ЈЕ ТАКСАТИВНО НАБРОЈАТИ МЕРЕ КОЈЕ СУ ДОНЕСЕНЕ НА НИВОУ ОДН НАДЛЕЖНОСТИ РЕПУБЛИКЕ(КАО ШТО ЈЕ ИЗМЕНА ТЕХН.ПРОЦЕСА У ТОПИОНИЦИ БОР) КАО И ЛОК САМОУПРАВА (ШТА ЈЕ МЕРА ПРЕДВИЂАЛА. КОЈИ ЈЕ ЊЕН РОК ВАЖЕЊА, ПРЕДВИЂЕНИ ЕФЕКАТ И ЕВАЛУАЦИЈА ОДН ПОТВРДА (НЕ)УСПЕШНОСТИ МОНИТОРИНГОМ. У ВЕЗИ СА АКТИВНОСТИ НА НИВОУ РЕПУБЛИКЕ У ОВОЈ ОБЛАСТИ НАБРОЈАТИ РЕЗУЛТАТЕ ИЛИ ОДГОВОРНОСТ НЕЧИЊЕЊА Р.ГРУПА (ЧЛАНОВА) КОЈЕ СУ ОД 2018 БИЛЕ ФОРМИРАНЕ . БИЛО ЈЕ ТРИ.**

Исти закон предвиђа и обавезно и активно учествовање јавности, транспарентан рад радних група и довољно могућности да заинтересована јавност искаже своје мишљење. Зашто је одређен сувише кратак рок за консултације? Зашто нису наведени актери, појединци и организације које учествују у припреми овог документа?

(WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.

Прва конференција о нацрту Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом је одржана дана 16. априла 2021. године на којој су представљени прелиминарни резултати са пројекцијама емисија везаним за два сценарија (WAM А и WAM В). Друга конференција је одржана дана 10. септембра 2021. године на којој су представљени резултати свих сценарија смањења емисија, укључујући и WAM С сценарио који нуди опције за решавање преосталих жаришта са проблемом квалитета ваздуха, заједно са здравственим предностима и одговарајућим улагањима, односно анализом исплативости. Такође, заинтересована јавност могла је да учествује у процесу вишекритеријумске анализе три сценарија са додатним мерама (WAM А, WAM В и WAM С) израђене за нацрт Програма кроз Упитник који је био доступан на сајту пројекта „ЕУ за бољу животну средину“. Јавност је била позвана да пружи допринос, тако што ће и у овој фази израде Програма, упутити предлоге и питања до 27. септембра 2021. године. Трећа конференција је одржана дана 29.

	У документу је наведено да је припремљен од спољашњих консултаната који нису држављани Републике Србије. Да ли у нашој земљи постоје људи, институције и организације који су компетенти за ову политику? Да ли они могу бити укључени? СПИСАК СВИХ ЧЛАНОВА Р. ГРУПЕ НА ПОЧЕТКУ ИЗРАДЕ ОВОГ ПЛАНА, КОЈИ СУ ОД ЊИХ ЕЛИМИНИСАНИ СА СПИСКА, КОЈИМ РАЗЛОГОМ И КОЈИМ РЕШЕЊЕМ Ваљево је 2016. године увојило План квалитета ваздуха. Тај план није дао резултате, ваздух у Ваљеву је и даље 3. категорије. Документ има многе недостатке (наажурни, непотпуни подаци, акциони план без јасних циљева, индикатора, итд). Упркос томе, Министарство животне средине је дало сагласност на тај документ. Шта је разлог томе? Последице су нам врло добро познате.	октобра 2021. године на којој је стављен на увид јавности и презентован Нацрт Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом (Јавне консултације на Нацрт програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом). Рок за достављање коментара, примедби и сугестија био је до 08.11.2021. године У циљу ефикасног спровођења израде Предлога програма , формирана је Радна група за праћење и оцену напретка у изради Програма и акционог плана за заштиту ваздуха у оквиру Пројекта „ЕУ за бољу животну средину“. Активности чланова радне групе односиле су се на пружање стручних коментара, предлагање измена и допуна садржаја радних верзија извештаја припремљених у оквиру одређених фаза у процесу израде нацрта Програма. Поред наведеног, преко пројекта су били ангажовани и национални консултанти компетентни за ову област. Такође, скрећемо пажњу да Министарство надлежно за послове заштите животне средине није дало сагласност на План квалитета ваздуха за град Ваљево.
ДА ЛИ МИНИСТАРСТВО ПРАТИ УСПЕШНОСТ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ОДОБРЕНИХ ПЛАНОВА И ЕВЕНТУАЛНУ ОДГОВОРНОСТ ЗА НЕСПРОВОЂЕЊЕ		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.

ПЛАНА ИЛИ ОДГОВОРНОСТ АКО ЈЕ ОДОБРЕН НЕЕФИКАСАН ПЛАН.		
Добро је што документ препознаје Ваљево, место са популацијом која је изложена загађењу ваздуха. Добро је што су акционом плану алоцирана средстава за мере које би допринеле смањењу загађења у Ваљеву. Али није добро што су предугачки рокови, 2024, 2030. Потребно је спровести хитне и снажне мере да се значајно на годишњем нивоу смањи просечна концентрација суспендованих честица да би се смањио ризик за здравље и смањио број изгубљених година живота. Стање са загађеношћу ваздуха у Ваљеву је такво да су ОДАВНО испуњени услови да Влада Републике Србије прогласи област Ваљева као посебну агломерацију. У овом документу, када је реч о Ваљеву, није идентификована Холдинг корпорација „Крушик“ као ПОЈЕДИНАЧНО НАЈВЕЋИ ИЗВОР.....један од најзначајнијих извора загађења у Ваљеву. Не постоје објављене и поуздане информације о томе колике су емисије ове фабрике наменске индустрије и да ли ХК „Крушик“ предузима било какве мере да смањи емисије. Незванично се тврди да постројења за	Због тога предлагемо: • да се продужи рок за јавне консултације • ЗБОГ ВАЖНОСТИ ПРОБЛЕМА АЕРОЗАГАЂЕЊА ВЕЗАНО ЗА ЗДРАВЉЕ ЉУДИ ПОТРЕБНО ЈЕ да се образују радне групе на регионалном нивоу у којој би било и представника одржанија цивилног друштва, новинара, привреде, посебно независних стручњака • да се припреми ех-post евалуација која се односи на учинка примене Програма заштите животне средине • да се Ваљево означи као посебна агломерација ОДН ИЗМЕНИ УРЕДБА КОЈА ТО РЕГУЛИШЕ • да се ХК „Крушик“ ОЗНАЧИ-НАВЕДЕзабележи као ДОМИНАНТАН ПОЈЕДИНАЧАН један од значајних извора загађења ваздуха у Ваљеву	Не прихвата се примедба. Прва конференција о нацрту Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом је одржана дана 16. априла 2021. године на којој су представљени прелиминарни резултати са пројекцијама емисија везаним за два сценарија (WAM А и WAM В). Друга конференција је одржана дана 10. септембра 2021. године на којој су представљени резултати свих сценарија смањења емисија, укључујући и WAM С сценарио који нуди опције за решавање преосталих жаришта са проблемом квалитета ваздуха, заједно са здравственим предностима и одговарајућим улагањима, односно анализом исплативости. Такође, заинтересова јавност могла је да учествује у процесу вишекритеријумске анализе три сценарија са додатним мерама (WAM А, WAM В и WAM С) израђене за нацрт Програма кроз Упитник који је био доступан на сајту пројекта „ЕУ за бољу животну средину“. Јавност је била позвана да пружи допринос, тако што ће и у овој фази израде Програма, упути предлоге и питања до 27. септембра 2021. године. Трећа конференција је одржана дана 29. октобра 2021. године на којој је стављен на увид јавности и презентован Нацрт Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом (Јавне консултације на Нацрт

производњу енергије ове фабрике дневно сагори 50-70 тона сировог лигнита. Зашто се то питање не обрађује у овом документу_?		програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом). Рок за достављање коментара, примедби и сугестија био је до 08.11.2021. године. Предлог програма није документ којим се извештава о реализацији Програма заштите животне средине. У складу са чланом 16. став 1. тачка 9) Закона о одбрани, Министарство одбране обавља послове инспекцијског надзора у вези са извршавањем закона у области одбране и од значаја за одбрану и Војску Србије, прописа донетих на основу тих закона, планова и мера државних органа, организација и Војске Србије, као и друге послове одређене овим законом, а који се односе на инспекцијски надзор над применом прописа о заштити животне средине у војним постројењима и војним складиштима.

Андреја Стојић- ИНСТИТУТ ЗА ФИЗИКУ У БЕОГРАДУ

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Поштовани, чланови Лабораторије за физику животне средине Института за физику у Београду су као заинтересована страна извршили увид у Предлог програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом (у даљем тексту Предлог).		

Поздрављамо и подржавамо напоре Републике Србије да овим документом дефинише програм заштите ваздуха. У наставку текста износимо мишљење и, верујемо, конструктивне предлоге за које сматрамо да би унапредили пре свега разумевање стања квалитета ваздуха у Републици Србији, али и помогли да Предлог постане добра основа за усвајање добро усмерених мера, унапређење подзаконске регулативе, као и за даљи развој и адекватну примену европског законодавства у области заштите ваздуха.		
Методологија	1.1 Свеобухватно сагледавање проблема квалитета ваздуха <i>1.1.1 Концепт</i> Моделирање дисперзије емисија загађујућих материја представља основу Предлога. Међутим, квалитет ваздуха у некој области поред интензитета емисије и дисперзије загађења, обликују многобројни процеси и фактори као што су: • међусобне интеракције загађујућих материја које, између осталог, доводе до формирања секундарних загађујућих материја (оксидација, реакције са слободним радикалима или фотолиза, на пример), • климатски фактори, • метеоролошки фактори (температура, релативна влажност или флукуација планетарног граничног слоја, на пример),	Анализа усклађености процењених емисија и њихове дисперзије, с једне, и нивоа загађујућих материја за загађујуће материје за које подаци о нивоима у ваздуху постоје, с друге стране (подаци Агенције за заштиту животне средине Републике Србије, градских завода за јавно здравље и других институција), је извршена. Да, карактеризација утицаја наведених процеса на осмотрене концентрације је исто тако извршена. Постојећа документација је била адекватно сагледана. У програму је додата референца на методолошке документе који су били припремљени у оквиру активности везаних за припрему Програма. За висинске профиле су преузете стандардне

- партиционисање између различитих медијума животне средине (ваздух, вода и земљиште),
- транспорт загађујућих материја (локални и регионални),
- депозиција (сува и мокра),
- процеси иницирани физичко-хемијским карактеристикама загађујућих материја (хемијска структура или растворљивост у води, на пример), итд.

Да ли је извршена анализа сагласности процењених емисија и њихове дисперзије, с једне, и осмотрених емисија за загађујуће материје за које подаци о емисијама постоје, с друге стране (подаци Агенције за заштиту животне средине Републике Србије, градских завода за јавно здравље и других институција)? Такође, да ли је извршена карактеризација утицаја наведених процеса на осмотрене концентрације?

Сматрамо да је потребно да ова врста анализе буде саставни део Предлога како би слика стања квалитета ваздуха у Републици Србији била прецизнија, потпунија и свеобухватнија.

1.1.2 Публикације

Досадашњи научни радови, студије и пројекти (планови квалитета ваздуха, стратегије, акциони планови, итд.) на различитим нивоима и из различитих углова сагледавају специфичности стања квалитета ваздуха у Републици Србији.

вредности. За изворе за које постоји тачна информација о висини димњака, та информација је била интегрисана у сам модел.

Ниво усклађености модела са измереним вредностима је за појединачне загађујуће материје био припремљен у фази калибрације модела.

Да ли је извршена евалуација досадашњих публикација?

Сматрамо да би ова врста евалуације помогла у идентификацији и дубљем разумевању различитих аспеката стања квалитета ваздуха које у овом тренутку Предлог недовољно обухвата.

1.2 Подаци и опис методологије
Сматрамо да је потребно да подаци, методологија и примењени модели (RAIN, GAINS, CHIMERE и *Alpha-RiskPoll* - ARP) буду детаљније објашњени и образложени, али и поткрепљени одговарајућим референцама. У том смислу предлажемо додавање још једног прилога Предлога.

1.3.1 Модел CHIMERE

Из приложеног описа методологије није јасно да ли је модел CHIMERE коришћен са *Weather Research and Forecasting Model* - WRF.

Ако јесте, сматрамо да би требало приказати расподеле концентрација загађујућих материја по висини, имајући у виду да је утицај загађења ваздуха у приземном слоју атмосфере од кључне важности за изложеност и здравље људи.

1.3.2 Евалуација модела

Непотпуни и недовољно ажурирани локални инвентари емисија у Републици Србији намећу потребу процена емисија,

што у великој мери утиче на тачност, прецизност или резолуцију резултата моделирања базираног на овој врсти података.

Да ли је извршена евалуација добијених модела? Да ли се може приказати, на пример, одређени ниво поверења добијених расподела концентрација загађујућих материја?

Сматрамо да је потребно да евалуација модела буде саставни део Предлога.

Загађујуће материје	У Уводу Плана и Образложењу, поглавље II, наводи се: „кључни показатељ квалитета ваздуха је концентрација суспендованих честица (PM), будући да су ове честице најчешћа загађујућа материја у ваздуху“. Према извештају Агенције за заштиту животне средине Сједињених Америчких Држава - US EPA, 187 врста загађујућих материја у ваздуху је суспектно или доказано токсично, мутагено или канцерогено (hazardous air pollutants - HAPs, https://www.epa.gov/haps/initial-list-hazardous-air-pollutants-modifications). Имајући у виду да се у урбаним срединама налази и више од 400 врста загађујућих материја, сматрамо да је за сагледавање стања и разумевање потреба заштите ваздуха, а нарочито здравља људи, потребно ставити фокус и на појединачна једињења (неоргански гасови, органски и неоргански конституенти честица, испарљива и перзистентна органска једињења, на пример), посебно са становишта моделирања.	Да. Свеукупна динамика.
Да ли је урађена анализа емисија? Да ли оно што се измери на датим локацијама осликава емисију које су приказане у повој студији?	Фактори који морају да се разматрају- Да ли су разматрани промена типова извора? То је важно због стварања секундарних полутаната. Да ли су разматрани ефекти урбанизације, развој саобраћаја, анализа метеоролошких прилика? Да ли је разматран транспорт загађења у смислу трансформације загађења јер атмосфера циркулише? Ако узмемо утицај загађења на здравље	Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .

	људи треба се узети у обзир и хазардна једињења-токсична, мутагена и канцерогена једињења. Треба избалансирати цео текст документа када се прича о испарљивим органским једињењима да се и она озбиљније сагледају.	
Наша жеља је да предлозима и примедбама допринесемо унапређењу Предлога и напорима Републике Србије у решавању проблема загађења ваздуха. Верујемо да ће Програм заштите ваздуха, као један од најзначајнијих стратешких докумената у овој области, водити ка већим променама за добробит грађана и унапређење стања животне средине.		Захваљујемо на сугестијама.

Александар Маџура- РЕС ФОНДАЦИЈА

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Поздрављамо израду Предлога програма као добар почетни корак осмишљавања јавне политике која ће довести квалитет ваздуха до нивоа који неће угрожавати здравље грађана и грађанки.		
Желимо да видимо у тексту или Анексу основне претпоставке о изворима емисија, њиховом географском распореду и учешћу у измереним и моделованим концентрацијама загађујућих, материја пре свега најситнијих суспендованих честица.		Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .
Желимо да се из текста Предлога избаце препоруке о тачној структури заменских технологија или да се објасне као један од могућих заменских портфолија а да се остави простор да се другим портфолиом декарбонизованих опција грејања или оних које то могу бити (електрично и топлотне пумпе)		Не прихвата се примедба.

остваре иста или већа смањења емисија. Навести уместо тога износе потребних смањења емисија у свакој од наведених агломерација или навести "емисиони буџет" из грејања за који су задовољене концентрације суспендованих честица које су прописане законом.		
Посебно навести да ће се мере субвенционисања замене грејних уређаја споводити уз потоун уважавање социо-демографских карактеристика укључујући родне, уз посебно уважавање енергетског сиромаштва.		Прихвата се примедба. Кориговано је.
Навести извор података за табелу 3-1 на страни 20. Уколико су процене резултат рада на пројекту описати методологију укратко у тексту или дати детаљнији приказ у Анексу.		Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .
На страни 21. стоји реченица: "Сповођењем овог програма у обиму и према динамици из самог документа, извршиће се знатан утицај на смањење националних емисија загађујућих материја у ваздуху, али то не значи да ће се остварити знатни утицаји на концентрације загађујућих материја у ваздуху у градовима и агломерацијама, јер ће се утицај од смањења емисија раширити на велики део територије Србије, која неће обавезно укључивати густо насељене агломерације."	А) Обрисати "у обиму и према динамици из самог документа" како текст ће бити неистинит. Национални програм смањења емисија је већ требао да обезбеди нивое емисија сумпорних оксида које су готово пет пута мање од остварених. Б) приказати метод „source apportionment“ којим су процењени доприноси појединих извора загађења концентрацијама загађујућих материја у 6 агломерација за које су касније препоручене посебне мере или на други начин документовати ову изузетно важно тврдњу. Ова тврдња заправо представља основу за мере предвиђене WAM C сценариом и инвестиције предвиђене тим сценариом.	Не прихвата се примедба. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима. Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .

На страни 24 стоји ”Очекује се да ће просечна годишња концентрација PM_{2,5} и PM₁₀ опасти применом сценарија WEM за око 20% и 19% 2030. године”. Објаснити где ће се десити тачно толика смањења или обрисати будући да је даље дато детаљније објашњење.		Не прихвата се примедба. Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .
На страни 25 додати слику која приказује станице за мерење квалитета ваздуха са којима је забележено годишње граничне вредности PM_{2.5} према сценарију WEM – 2030. године		Не прихвата се примедба. Све потребне информације доступне су у оквиру извештаја са анализама на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .
Страна 56. Мера: Финансијски подстицаји за бржу замену кућних грејних тела новим еко-дизајнираним уређајима и топлотним пумпама, уз већи проценат замене у Крагујевцу, Београду, Нишу, Ваљеву и Ужицу	А) Приказати модел којим се дошло до процене стопе замене уређаја за грејање у 5 градова и остатку Србије. Каква постојећа структура грејања је претпостављена и који емисиони фактори постојећих и заменских технологија су претпостављени Б) Укинути предлоге структуре заменских уређаја и навести као могуће замене топлотне пумпе и уређаје који користе дрвна горива усаглашене са еко-дизајн директивом. Није уопште јасно како се дошло до структуре заменских уређаја и зашто је предложена баш таква структура. В) Напоменути да ће субвенционисање замене бити	У табели 7 3: Списак мера са основним описом, загађујућим материјама, уштедама емисије и имплементационим органима WAM C1 у опису мере Финансијски подстицаји за бржу замену кућних грејних тела новим еко-дизајнираним уређајима и топлотним пумпама, уз већи проценат замене у Крагујевцу, Београду, Нишу, Ваљеву и Ужицу унето је и следеће: „Износ финансијских подстицаја је следећи: 50% на целој територији Србије, осим у Београду, Крагујевцу, Нишу, Ваљеву и Ужицу, где се разматрају подстицаји на нивоу од 80% износа инвестиције (за социо-економски најугроженије подносиоце захтева, треба размотрити подршку у износу од 100%). Износ подршке може се прилагођавати како

	извршено узимајући у обзир социо-демографску структуру а нарочито енергетско сиромаштво. Г) Изменити цене уређаја. Податке о ценама је једноставно могуће проверити на интернет страници произвођача који у Србији производи уређаје у складу са еко-дизајн директивом.	би се одговорило на услове на тржишту у време пружања подршке. Приликом разматрања износа финансијске помоћи, треба узети у обзир социо-демографске особине подносилаца захтева, укључујући родну компоненту, уз посебан осврт на енергетско сиромаштво. Почев од ниске стопе замене од 2024. до 2025. године (2 и 4%), предвиђена је циљна стопа замене од 10% годишње од 2026. до 2030. године (у поређењу са природном стопом замене од 5%). После 2030. године, подразумева се природна стопа замене. Укупно се очекује да ће се спровођењем ове мере остварити замена 57% уређаја на чврсту биомасу и угаљ до 2030, односно 82% таквих уређаја до 2035. године.“
Стране 174, 175 и 176. Узимајући у обзир објављене прелиминарне податке о енергетском билансу за 2020. годину проверити вредности у табелама које садрже пројекције загађујућих материја PM10 и PM2.5 и по потреби ускладити или увести напомену која објашњава могуће разлике.		Не прихвата се примедба. Предлог програма је узео податке закључно са 2019. годином.
Предлог унапређења је вођен хитном потребом да се концентрације загађујућих материја смање до 2030. године на законом дозвољене нивое на најефикаснији и најјефтинији начин уважавајући социо-демографске карактеристике и узимајући у обзир потребу да о конкретном портфолиу мера одлучују локалне самоуправе и Република Србија		Захваљујемо на достављеним коментарима.

унутар ширег опсега нискоемисионих технологија за грејање које су у складу са екодизајн директивом а које уважавају добре и лоше стране технологија и ресурсну расположивост. Хвала на прилици да искажемо своје предлоге за унапређење.		

Наташа Дерек-ЦЕКОР

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Имамо само опште коментаре, тј питања-зашто се овај документ не зове СТРАТЕГИЈА која је предвиђена Законом о заштити ваздуха, тачније каква је улога овог документа који је назван ПРОГРАМ?		Правни основ је усаглашен Законом о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18) и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних

		политика. У редовном поступку прибљавања мишљења, Предлог програма се доставља на мишљење и Републичком секретаријату за јавне политике и исти ће бити усаглашен са ставом РСЈП на предлог програма.
Такође није јасно ни за АКЦИОНИ ПЛАН- да ли је то акциони план по чл 29. Закона, а наведено је у документу да јесте то ОСНОВ, онда свакако ово не може бити акциони план ПРОГРАМА већ само СТРАТЕГИЈЕ.		Правни основ је усаглашен Законом о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18). У редовном поступку прибљавања мишљења, Предлог програма се доставља на мишљење и Републичком секретаријату за јавне политике и исти ће бити усаглашен са ставом РСЈП на предлог програма.
Обавезност спровођења програма и акционог плана- ко је надлежан и ко трпи санкције за неспровођење?		Акционим планом који је саставни део Предлога програма, представљени су извори финансирања и органи надлежни за реализацију предложених активности.

Поповић Александар- ГИЗ

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
У начелу немамо примедби на текст Предлога програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом, али у наставку дефинишемо одређене појединости које могу допринети побољшању овог програма. Програм је свеобухватан и садржи пуно корисних и релевантних информација о тренутном стању квалитета ваздуха у Републици Србији, сценаријима смањења емисија загађујућих материја, као и утицају на здравље људи, економију и животну средину. Посебно нас радује да су технологије као што је употреба дрвног пелета и еко-дизајн уређаја на дрвно гориво у оквиру сценарија са додатним мерама (WAM) препознате као мере за смањење емисија загађујућих материја. Пројекат „Развој одрживог тржишта биоенергије у Србији“ је у претходних 8 година радио на свеобухватном развоју тржишта и ефикасном коришћењу биомасе и биогаса у производњи топлотне и електричне енергије. Што се тиче смањења емисија загађујућих материја у ваздух, али и емисија гасова са ефектом стаклене баште, развили смо модел који би требао да служи као алат доносиоцима одлука на локалном нивоу у препознавању бенефита који прелазак на коришћење биомасе у система грејања може имати на побољшање квалитета ваздуха. Са друге стране, када говоримо о појединачним ложиштима у домаћинствима, имплементација Еко-дизајн директиве и ширење свести људи о ефикасном коришћењу биомасе: благовремена набавка огревног дрвета, сушење до што мањег нивоа влаге, ефикасно ложење шпорета/котлова и набавка ефикаснијих		

уређаја, може у многоме допринети побољшању квалитета ваздуха широм Србије.		

Поглавље 3. „Тренутно стање у сектору заштите ваздуха“, 3.1. „Историјске емисије загађујућих материја у ваздуху“, Слика 3 „Укупне емисије ПМ2.5 у Србији (2005-2019. године)“ Уколико је могуће, раздвојити примарне и секундарне емисије ПМ2.5, с обзиром да 67% емисија долази из домаћинства, а занемарљив део из јавне производње електричне енергије. На претходним графицима видимо да су емисије SO2 и NOx доминантно долазиле из производње ел. енергије, што проузрокује стварање секундарних ПМ2.5 честица, које у многим случајевима могу бити веће од примарно емитованих. У ово случају како је сада написано, делује да су ово укупне ПМ2.5 емисије, иако сматрамо да су то у ствари само примарне емисије емитоване директно сагоревањем горива.	Предлог решења: уколико није могуће одредити колико су секундарне емисије износиле у датом периоду, навести да су овде приказане само примарне емисије, а не укупне.	Не прихвата се примедба. Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/ .
Поглавље 3. „Тренутно стање у сектору заштите ваздуха“, 3.3. „Пројекције емисија на основу постојећих мера за период 2020-2030. године и даље“, текст испод Табеле 3.1 „Пројекције емисија загађујућих емисија материја у ваздух према сценарију WEM“ Примедба се односи на драстично смањење SO2 емисија до 2030. године у поређењу са 2015. годином, услед примене важећих прописа и мера изабраних за WEM сценарио. Наиме, приказано смањење је 89%, што се пре свега односи на примену мера у оквиру Националног плана за смањење емисија – НЕРП.	Да ли можете навести које мере из НЕРП-а доводе до овако драстичног смањења емисија? Навести бар оне најутицајније мере, како би се стекла права слика о потребним корацима, а који су већ узети као да ће бити 100% имплементирани до 2030. године.	Не прихвата се примедба. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године у које спада и НЕРП. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима. Мере су дефинисане Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (НЕРП), објављеном у „Службеном гласнику РС“, број 10/20 од 06.02.2020. године Извештаји са анализама доступни су на веб

Поглавље 3. „Тренутно стање у сектору заштите ваздуха“, 3.3. „Пројекције емисија на основу постојећих мера за период 2020-2030. године и даље“, Слика 9 „Кретање емисија SO₂ и NO_x у сценарију WEM“ Ова примедба може можда да се наведе и као начелна, уколико смањење емисија SO₂ утиче и на остале дефинисане сценарије. Смањење емисија SO₂ за период 2020-2025 је практично немогуће, с обзиром да видимо огроман пад емисија од 350кт 2020. године на испод 50кт 2025. године. Да ли овако дефинисан сценарио WEM повлачи сваки следећи сценарио који се ослања на додатне мере у односу на већ постигнуте у WEM сценарију? Да ли ово значи да су индикатори додатних мера толико мали да би допринели додатном смањењу, а у ствари би требали бити много већи како би се овако дефинисано смањење десило до 2030. године?	Предлог решења: Дефинисати факторе флексибилности испуњења постојећих мера, како би се реалистичније приказао ниво имплементације већ постојећих мера у оквиру WEM сценарија.	Не прихвата се примедба. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.
Поглавље 3. „Тренутно стање у сектору заштите ваздуха“, 3.3. „Пројекције емисија на основу постојећих мера за период 2020-2030. године и даље“, текст испод Сlike 12 „Поређење концентрације ПМ10 између референтне 2015. године и сценарија WEM 2030. године“ Текст: „Очекује се да ће просечна годишња концентрација ПМ2.5 и ПМ10 опасти применом сценарија WEM за око 20% и 19% 2030. године. Ова смањења емисија и концентрација уз сценарио WEM углавном се дешавају захваљујући спровођењу НЕРП-а,....“ Примедба је повезана са примедбом бр. 1, а односи се на дефинисање примарних и секундарних емисија ПМ2.5 и ПМ10. Овде се ради о секундарним емисијама и сматрамо да је добро то нагласити.	Предлог решења: Мислимо да је корисно овде додати да се ради о смањењу секундарних ПМ емисија, услед смањења прекурсора као што су SO₂ и NO_x.	Не прихвата се примедба. Презентовани резултати из Предлога програма су дати на основу извештаја који садрже анализе вршене током претходне три године. Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/.
Поглавље 5. „Сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха“, Сценарио WAM B Текст: „Поред тога, предвиђена је забрана спаљивања	Предлог решења: Дефинисати факторе флексибилности испуњења постојећих мера, како би се реалистичније приказао ниво имплементације већ постојећих мера	Не прихвата се примедба.

остатака из пољопривреде на отвореном до 2035. године“. Зар забрана спаљивања жетвених остатака није већ део WEM сценарија, с обзиром да је су на снази два закона која то забрањују: Закон о противпожарној заштити и Закон о пољопривредном земљишту. Овде је узето у обзир неиспуњавање ове мере, па се рачуна као додатна мера, док код примене НЕРП-а се претпоставља да ће се све мере дефинисане испунити до 2030. године.	у оквиру WEM сценарија.	
Поглавље 5. „Сценарији ублажавања у сектору заштите ваздуха“, 5.1. „Трошкови и сценарији ублажавања утицаја на здравље и животну средину“ Трошкови Други скуп мера, текст: „ Код покретних извора, као што су возила у друмском саобраћају и тешка механизација, смањење емисија постиже се набавком нових возила у складу са стандардима ЕУ (Еуро 6 је пример возила за друмски саобраћај....“ Да ли се у оквиру сценарија поред возила са унутрашњим сагоревањем разматра и повећање коришћења електричних возила, која би знатно више смањила емисије него и највиши Еуро стандарди? Трећи скуп мера, текст: „...Набављају се и користе нови, енергетски ефикасни уређаји, који емитују мање емисија ако су у складу са стандардима ЕУ који проистичу из Директиве ЕУ о еко-дизајну и њених пратећих аката.“ На основу истраживања које је спроведено у оквиру пројекта „Развој одрживог тржишта биоенергије у Србији“, увидели смо да је повећање свести о ефикасном коришћењу огревног дрвета од великог значаја на смањење емисија али и саму потрошњу енергента. Такође, у посебној студији испитано је на тест примеру од 12 уређаја колика је реална ефикасност коришћених уређаја у домаћинствима у граду Лесковцу и дошло се до закључка да је просечна ефикасности била свега 32.59% иако по SRPS EN стандарду	У појединим земљама Европске уније, али и широм света се уочава све већа употреба електричних возила, која имају нулто загађење приликом коришћења. Овај тренд у аутомобилској индустрији ће се свакако прелити и на Србију, а у периоду до 2030. године ћемо имати знатно већи број електричних возила на путевима.	Не прихвата се примедба. Презентовани резултати из Предлога програма су дати на основу извештаја који садрже анализе вршене током претходне три године. Извештаји са анализама доступни су на веб страни пројекта https://eas3.euzatebe.rs/.

минимална ефикасности не би смела бити испод 60%. С тога апелујемо да је набавка нових котлова и шпорета од великог значаја за повећање ефикасности коришћења дрвних горива али и смањење емисија у ваздух.		
Поглавље 7. „Мере и њихов утицај на животну средину“, Посебни циљ 3: Смањење емисија амонијака из сектора пољопривреде за 20.5% у поређењу са 2015. годином“, Мера 1: „Спровођење најбоље праксе у складиштењу течног стајњака“ Да ли се размишљало о мери за даље искоришћење течног стајњака у постројењима за производњу електричне и топлотне енергије, као што су биогаз постројења?	Пројекат је кроз низ активности, студија и истраживања покушао да приближи употребу течног стајњака на малим биогазним постројењима, која би имала вишеструки значај у смањењу емисија у ваздух, воду и земљиште, економској добити за фармере и људе у руралним срединама, као и отварање нових зелених радних места. Сматрамо да је даље искоришћење стајњака пуно боља опција него његово складиштење.	Не прихвата се примедба.
Поглавље 8. „Оквири за мониторинг и извештавање о политикама и мерама, Табела 8.1 „Кључни показатељи учинка у односу на визију и опште и посебне циљеве“, Посебан циљ 4: „Промоција преласка на чист ваздух за све (кроз пројекте за подизање свести)“ У оквиру мере 1: „Заинтересоване стране свесне загађења ваздуха и потенцијалних импликација истог на друштво“, сматрамо да су дефинисани индикатори ДА и НЕ неадекватни, с обзиром да нису мерљиви и објективни.	Предлажемо да индикаторе треба дефинисати као број људи/заинтересованих страна који ће проћи обуке, чути корисне информације, присуствовати организованим обукама итд., а у сврху подизања свести грађана о загађењу ваздуха и потенцијалним импликацијама по друштво.	Не прихвата се примедба. У редовном поступку прибљавања мишљења, Предлог програма се доставља на мишљење и Републичком секретаријату за јавне политике и исти ће бити усаглашен са ставом РСЈП на предлог програма.
Поглавље 8. „Оквири за мониторинг и извештавање о политикама и мерама, Табела 8.1 „Кључни показатељи учинка у односу на визију и опште и посебне циљеве“, Посебан циљ 4: „Промоција преласка на чист ваздух за све (кроз пројекте за подизање свести)“ У оквиру мере 2: „Процент домаћинства обавештен о правилној употреби огревног дрвета у малим грејним телима“, циљана вредност до 2030. године дефинисана је као: „80% домаћинства користи биомасу“. Овако дефинисана циљана вредност или индикатор не одговарају опису мере.	Предлажемо да се мера преформулише у „Процент домаћинства који је едукован и успешно примењује добре праксе о правилној употреби огревног дрвета у малим уређајима за грејање и кување“ а циљана вредност да се дефинише као „80% домаћинства користи биомасу ефикасније“.	Прихвата се примедба.
Прилог 4. „Резултати моделирања ширења утицаја	Предлог решења: Напоменути да су слике	Не прихвата се примедба.

сценарија WAM A, WAM B и WAM C“ и свуда где се слике загађења у Србији појављују у документу. Приказане слике загађења и смањења загађења засноване су на тренутној националној, регионалној и локалној мрежи мерења загађујућих материја. Да ли то значи да делови који су означени као зоне са ниским емисијама заиста имају ниске емисије или се загађење тамо не мери?	направљене на основу постојећег система мониторинга загађујућих материја, тј. у оним местима где постоје мерења емисија. То не значи истовремено да површине које су означене као плаве имају задовољавајући квалитет ваздуха, већ да ту тренутно не постоје мерења.	У моделовању су коришћени доступни подаци.

Владимир Пантић-ЕВРОПСКИ ПОКРЕТ ВАЉЕВО

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор

Израда овог документа страховито касни, што је произвело тешке последице по здравље људи у Србији и у Ваљеву. Ради се о десетинама хиљада прерано изгубљених живота због утицаја загађеног ваздуха на здравље и милиони изгубљених година живота. Овај документ би морао да да одговор на питање зашто Република Србија, иако је била обавезна, није развила и применила овакав документ? Кашњење у изради овог стратешког документа не сме бити разлог да озбиљно бављење проблемом загађења ваздуха буде сада на почетном ниову, као да је проблем настао кад и документ.		Не прихвата се примедба. У складу са Законом о планском систему то није предмет овог документа.
Република Србија од 2010. имплементира Програм заштите животне средине у коме су одређени краткорочни, средњорочни и дугорочни циљеви у области заштит ваздуха. Овде није прилажен извештај о успешности реализације циљева овог Програма.	Да се припреми ex-post евалуација која се односи на учинка примене Програма заштите животне средине	Не прихвата се примедба. Програм заштите ваздуха у РС за период од 2022. до 2030.године са Акционим планом није документ који треба да садржи извештај о успешности реализације циљева Програма заштите животне средине.
Закон о планском систему Републике Србије да се приликом припрема документа одређене политике мора спровести поступак евалуације и процене ефеката претходно реализованих мера. Зашто није спроведена евалуација?		Не прихвата се примедба. Сценарио WEM садржи анализу ефеката постојећих мера заштите ваздуха које су усвојене до краја 2020. године. Основни, полазни или сценарио са постојећим мерама (with existing measures (WEM)), претпоставља да до 2030. године неће доћи до усвајања политика и мера којима би се деловало на загађујуће материје у ваздуху, осим оних које су усвојене до краја 2020. године. Сценарио WEM такође предвиђа да ће мере и политике усвојене до краја 2020. године бити у потпуности имплементирани у обиму и оквирима предвиђеним у тим документима.
Потребно је таксативно набројати мере које су донесене на нивоу од надлежности Републике (као што је измена техн. процеса у топионици Бор) као и лок самоуправама (шта је мера предвиђала. који је њен рок важења, предвиђени		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.

ефекат и евалуација одн потврда (не)успешност) у вези са активностима на нивоу Републике у овој области. Потребно је такође набројати резултате или одговорност нечињења три радне групе група (чланова) које су од 2018. биле формиране.		
Исти закон предвиђа и обавезно и активно учествовање јавности, транспарентан рад радних група и довољно могућности да заинтересована јавност искаже своје мишљење. Зашто је одређен сувише кратак рок за консултације? Зашто нису наведени актери, појединци и организације које учествују у припреми овог документа?	Да се продужи рок за јавне консултације	Не прихвата се примедба. Прва конференција о нацрту Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом је одржана дана 16. априла 2021. године на којој су представљени прелиминарни резултати са пројекцијама емисија везаним за два сценарија (WAM А и WAM В). Друга конференција је одржана дана 10. септембра 2021. године на којој су представљени резултати свих сценарија смањења емисија, укључујући и WAM С сценарио који нуди опције за решавање преосталих жаришта са проблемом квалитета ваздуха, заједно са здравственим предностима и одговарајућим улагањима, односно анализом исплативости. Такође, заинтересова јавност могла је да учествује у процесу вишекритеријумске анализе три сценарија са додатним мерама (WAM А, WAM В и WAM С) израђене за нацрт Програма кроз Упитник који је био доступан на сајту пројекта „ЕУ за бољу животну средину“. Јавност је била позвана да пружи допринос, тако што ће и у овој фази израде Програма, упутити предлоге и питања до 27. септембра 2021. године. Трећа конференција је одржана дана 29. октобра 2021. године на којој је стављен на увид јавности и презентован Нацрт Програма заштите ваздуха у Републици Србији за

		период од 2022. до 2030. године са Акционим планом (Јавне консултације на Нацрт програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом). Рок за достављање коментара, примедби и сугестија био је до 08.11.2021. године.
У документу је наведено да је припремљен од спољашњих консултаната који нису држављани Републике Србије. Да ли у нашој земљи постоје људи, институције и организације који су компетенти за ову политику? Да ли они могу бити укључени?		У циљу ефикасног спровођења израде Предлога програма, формирана је Радна група за праћење и оцену напретка у изради Програма и акционог плана за заштиту ваздуха у оквиру Пројекта „ЕУ за бољу животну средину“. Активности чланова радне групе односиле су се на пружање стручних коментара, предлагање измена и допуна садржаја радних верзија извештаја припремљених у оквиру одређених фаза у процесу израде нацрта Програма. Поред наведеног, преко пројекта су били ангажовани и национални консултант компетентни за ову област.
Очеујемо да буде објављен и списак свих чланова радне групе на почетку израде овог плана, као и објашење који су од њих елиминисани са списка, којим разлогом и којим решењем?	Због важности проблема аерозагађења везано за здравље људи потребно је да се образују радне групе на регионалном нивоу у којој би било и представника одрганизација цивилног друштва, новинара, привреде, посебно независних стручњака	Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.
Ваљево је 2016. године увојило План квалитета ваздуха. Тај план није дао резултате, ваздух у Ваљевоу је и даље 3. категорије. Документ има многе недостатке (неажурни, непотпуни подаци, акциони план без јасних циљева, индикатора, итд). Упркос томе, Министарство животне средине је дало сагласност на тај документ. Шта је разлог томе? Последице су нам врло добро познате.		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма. Министарство надлежно за послове заштите животне средине није дало сагласност на План квалитета ваздуха града Ваљево.
Да ли Министарство жаштите животне средине прати		Не прихвата се примедба.

успешност реализације одобрених планова квалитета ваздуха у локалним самоуправа и да ли ће бити разматрана евентуалну одговорност за неспровођење плана или одговорност ако је одобрен неефикасан план?		Није предмет Предлога програма.
Добро је што документ препознаје Ваљево, место са популацијом која је изложена загађењу ваздуха. Добро је што су акционом плану алоцирана средства за мере које би допринеле смањењу загађења у Ваљеву. Али није добро што су предугачки рокови, 2024, 2030. Потребно је спровести хитне и снажне мере да се значајно на годишњем нивоу смањи просечна концентрација суспендованих честица да би се смањио ризик за здравље и смањио број изгубљених година живота.		Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма. У циљу успостављања и примене механизма за финансијске подстицаје за замену постојећих грејних тела у домаћинствима новим еко-дизајнираним уређајима и топлотним пумпама потребно је прво довршити рад на потпуном усклађивању националног законодавства са Директивом о еко-дизајну и радити на транспозицији два следећа прописа: Уредбе 2015/1189 од 28. априла 2015. године којом се имплементира Директива 2009/125/ЕЗ и Уредбе 2015/1185 од 24. априла 2015. године којом се имплементира Директива 2009/125/ЕЗ, а које је предвиђено за 2022. годину.
Стање са загађеношћу ваздуха у Ваљеву је такво да су одавно испуњени услови да Влада Републике Србије прогласи област Ваљева као посебну агломерацију.	Да се Ваљево означи као посебна агломерација односно измени уредба која то регулише	Не прихвата се примедба. Није предмет Предлога програма.
У овом документу, када је реч о Ваљеву, није идентификована Холдинг корпорација „Крушик“ као појединачно највећи извор загађења у Ваљеву. Не постоје објављене и поуздане информације о томе колике су емисије ове фабрике наменске индустрије и да ли ХК „Крушик“ предузима било какве мере да смањи емисије. Незванично се тврди да постројења за производњу енергије ове фабрике дневно сагори 50-70 тона сировог лигнита. Зашто се то питање не обрађује у овом документу?	Да се ХК „Крушик“ означи-наведе и као доминантан, највећи појединачни извор загађења ваздуха у Ваљеву	У складу са чланом 16. став 1. тачка 9) Закона о одбрани, Министарство одбране обавља послове инспекцијског надзора у вези са извршавањем закона у области одбране и од значаја за одбрану и Војску Србије, прописа донетих на основу тих закона, планова и мера државних органа, организација и Војске Србије, као и друге послове одређене овим законом, а који се односе на инспекцијски надзор над применом прописа о заштити животне средине у војним постројењима и војним складиштима.

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Да ли су вредности дате низе укупни трошкови технологије или део који ће се субвенционисати: У апсолутним вредностима, у оквиру сценарија WAM C разматра се следеће: Еко-обележене пећи на дрва: од 240 до 380 евра; еко-обележене пећи на пелет: од 400 до 640 евра. Топлотна пумпа (једноставна топлотна пумпа за грејање и хлађење плус пећ на ТНГ) као замена за пећ на дрва: од 440 до 700 евра, Еко-обележени котао: од 800 до 1300 евра; еко-обележени котао на пелет: од 1200 до 1900 евра, Топлотна пумпа (топлотна пумпа за грејање и хлађење) као замена за котао на чврсто гориво: од 1860 до 3000 евра. Завод за статистику је објавио прелиминарне податке за енергетски биланс за 2020. У односу на претходне године забележено је повећање потрошње дрвних горива за 43% . Милион тона огревног дрвета више него у претходним подацима. Да ли ће консултанци размотрити значај ове измене		Што се тиче самих субвенција добра пракса је да се та субвенција за домаћинство креће између 50 до чак и 80 %, са тим да за социјално угрожено домаћинство помоћ може бити и 100%, јер је то сегмент домаћинства који нема капацитет за инвестицију у неке боље технологије. Цене тих уређаја се наравно мењају, какве ће бити цене када та мера крене, то ће се тек видети (између 50-80%, то је добра пракса у земљама ЕУ). У документу је препознато мењање старих ложишта у домаћинствима са новим уређајима у складу са Еко дизајн Директивом, тако да су за средине где треба да се замене грејна тела на чврста горива, наведене топлотне пумпе као технологија која може да надомести те уређаје..

Град Панчево

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор
Везано за ПМ честице, видим да је вршена анализа од 2005.-2019. да ли се водило рачуна о броју мерних места када се анализа вршила јер обично неки скок буде када се повећа број мерења. Да се разјасни да ли је то тако или није.		Што се тиче броја мерних места, као пресек узета је 2015. година. Када су упоређени подаци 2019. са 2015. годином забележено је веће загађење зато што има више мерних станица.
Да ли овај документ када се усвоји, да ли ми морамо и наше планове и програме морамо да мењамо?		Да, наравно уколико је потребно у циљу усклађивања са Програмом.

Жика Рех-Градска управа Суботица

Примедба-коментар	Предлаже се концепт	Одговор

Програм је свеобухватно сагледао проблематику заштите ваздуха, стављајући акценат на оне изворе загађивања из којих емисије нису у одговарајућој мери регулисане секторским прописима, узимајући у обзир приликом избора сценарија индиректне финансијске ефекте тренутног стања. Сматрамо да је документ представља велики напредак када су у питању документи јавних политика у овој области и да га је стога потребно што пре усвојити.		
Из угла локалне самоуправе, сматрамо да би за имплементацију било веома корисно да се програм допуни смерницама за израду локалних планова квалитета ваздуха, у којима би израђивач плана препоручио које мере је потребно детаљније разрадити на локалу, узимајући у обзир не само потребе сагледавања ситуације у локалним срединама (прикупљање података), већ и надлежности локалне самоуправе (могућност спровођења предвиђених мера).	Досадашња пракса по питању доношења локалних планова квалитета ваздуха показала је да се велики број мера предвиђен овим плановима није могао реализовати, јер њихово спровођење није у надлежности локалне самоуправе, а на националном нивоу не постоји правни оквир који би омогућио њихово спровођење. Такође, Закон о заштити ваздуха је предвидео да се планови квалитета ваздуха доносе на основу националног стратешког документа. Стога сматрамо да би, осим тога што су код појединих мера локалне самоуправе наведене као партнерски орган у спровођењу, било од великог значаја да се програм допуни посебним поглављем са смерницама за израду локалних планова квалитета ваздуха и краткорочних акционих планова.	Не прихвата се примедба. Проблематика планова квалитета ваздуха је обрађена у нацрту Специфичног плана за имплементацију директива 2008/50/ЕЗ, 2004/107/ЕЗ и 2015/1480/ЕЗ.
Као једну од мера би требало уврстити препоруку за измену Правилника о садржају краткорочних планова („Службени гласник РС бр. 65/2010), уз препоруку нових специфичних мера које се могу спровести на локалу, будући да су специфичне мере у складу са чланом 5 важећег правилника анахроне и нису примењиве у важећем правном оквиру.	Сматрамо да би препорука специфичних мера предвиђених краткорочним акционим плановима такође требало да се дефинише кроз стратешки документ.	Не прихвата се примедба. Проблематика краткорочних акционих планова је обрађена у нацрту Специфичног плана за имплементацију директива 2008/50/ЕЗ, 2004/107/ЕЗ и 2015/1480/ЕЗ.

Напомена: Коментари и предлози чланица и чланова грађанског савета за чист ваздух у Ваљеву-Локални одговор, поводом јавне расправе на Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом који су пристигли након предвиђеног рока нису узети у разматрање.